

Жалудоцкая гарнасялковая бібліятэка

***Памяць
пакаленняў***

2023

22 чэрвеня 1941 года пачалася Вялікая Айчынная вайна. Ужо ў канцы жніўня 1941 года ўся тэрыторыя Беларусі была захоплена гітлераўцамі. Тры доўгія гады рэспубліка знахозілася ў фашысцкай няволі. На тэрыторыі Беларусі быў усталяваны жорсткі акупацыйны рэжым. 380 тыс. чалавек было вывезена на прымусовую працу ў Германію. Знішчана каля 920 населеных пунктаў, у т.л. 627 весак раздзялілі лес Хатыні, якая была спалена разам з жыхарамі. За час акупацыі на зямлі нашай краіны фашысты стварылі звыш 260 лагераў смерці. У Беларусі загінуў кожны трэці жыхар.

На захопленых ворагам тэрыторыях разгарнулася барацьба супраць акупантаў. У партызанскіх атрадах рэспублікі змагаліся 374 тыс. чалавек, у падпольных арганізацыях налічвалася больш за 70 тыс. патрыотаў. Побач з дарослымі ў Беларусі змагаліся 25 тыс. дзяцей і падлеткаў.

За мужнасць і адвагу 304 тыс. воінаў-беларусаў узнагароджаны баявымі ордэнамі і медалямі (у Шчучынскім раене – 22 чал.), 462 ураджэнцы нашай краіны ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза. Больш за 6 тыс. помнікаў увекавечылі непераможную сілу абаронцаў Радзімы.

У гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Гродзенскай вобласці дзейнічалі 24 партызанскія брыгады і 9 атрадаў, якія налічвалі больш за 17 тыс. чалавек.

Люблю цябе, мой добры край,-
Я прыняла твае падданства,
А з ім любоў і пастаянства
І ўсе даброты цераз крот...

15 студзеня 1940 года быў створаны Жалудоцкі раен. Цэнтрам раена было мястэчка Жалудок.

Мы цябе не хацелі, вайна,
Мы цябе не чакалі, вайна,
А калі ты, нежаданая прыйшла,
Кожны з нас стаў салдатам.

Мірнае жыцце было перарвана вераломным нападзеннем фашысцкай Германіі 22 чэрвеня 1941 года, ушчэнт быў разбіты Жалудок. Раніцай 27 чэрвеня немцы уварваліся ў мястэчка. Пачалася трохгадовая акупацыя. Немцы знішчылі амаль чатыры тысячы жыхароў раена. Людзі пачалі ўцякаць у лес, стварылі знакамітую партызанскую брыгаду імя Капусты, брыгаду імя Варашылава,

фарміраваліся брыгады ў Зачэпіцкіх лясах за Неманам.

Твае сыны з пагардай к смерці
Сустрэлі ворага свінцом,
Бо лепш са славаю памерці
Як жыць у ганьбе пад ярмом.
І зазвінела грозна зброя
Па цемных пушчах і лясах,
І сотні і, тысячы герояў
Там нараджаліся ў баях.

11 ліпеня 1944 года Савецкая Армія вызваліла
Жалудоцкі раён.

Каліж на прасторы прыйшла перамога
І сонечны дзень над краінай узышоў,-
Мы бачым герояў на новых дарогах
На усіх рыштаваннях вялікіх будоў.

Яны прайшлі дарогамі вайны

Аліпаў Аляксей Міхайлавіч
Антонана Марыя Іванаўна
Атрошчанка Любоў Андрэеўна
Бабіна Міхаіл Якаўлевіч
Багдзель Матвей Матвеевіч
Бархатаў Іван Міхайлавіч
Бачурын Дзмітрый Іванавіч
Бівойна Антон Францавіч
Бобрык Станіслаў Канстанцінавіч
Бранцавіч Ян Янавіч
Бурак Іосіф Захаравіч
Бурцаў Петр Філіпавіч
Гадуноў Антон Цімафеевіч
Ганусевіч Міхаіл Іванавіч
Дзравянскі Эшэль Завілавіч
Дзікевіч Аляксандр Антонавіч
Дораш Ганна Мікалаеўна
Дуброўнік Вацлаў Іванавіч
Застрожнікаў Леанід Мацвеевіч
Здановіч Станіслаў Казіміравіч
Здановіч Уладзімір Антонавіч
Зялінскі Вацлаў Вікенцьевіч
Іода Віктар Уладзіміравіч
Казарэўскі Міхаіл Давыдавіч
Каранеўскі Віталь Антонавіч
Караткоў Іван Фаміч
Каспяровіч Міхаіл Людвікавіч
Красноў Аляксандр Аляксеевіч
Крупіца Станіслаў Сяменавіч
Купрановіч Уладзімір Міхайлавіч
Лісай Ядзвіга Аўгусцінаўна

Літвінаў Мікалай Сільвестравіч
Лоліс Вітольд Пятровіч
Манько Петр Антонавіч
Марчук Генрых Іосіфавіч
Матыс Юзаф Канстанцінавіч
Маціеўскі Аляксандр Антонавіч
Мацік Аркадзій Аляксеевіч
Місевіч Антон Канстанцінавіч
Місевіч Канстанцін Іосіфавіч
Місевіч Франц Іванавіч
Моцевіч Франц Міхайлавіч
Палубенскі Адольф Валер'янавіч
Панталейка Мікалай Іванавіч
Прысяч Іван Данілавіч
Пузанкова Ефрасінья Васільеўна
Дарашкевіч Віктар Аляксандравіч
Радута Міхаіл Антонавіч
Раўкуць Франц Міхайлавіч
Ройк Васілій Васільевіч
Раўкуць Антон Юльянавіч
Рымша Міхаіл Вікенцьевіч
Сальнікаў Яфім Мікалаевіч
Саўко Аляксей Пятровіч
Слепчанка Рыгор Пракопавіч
Смолка Уладзімір Іванавіч
Смяцюх Іосіф Іосіфавіч Стрэльдава Марыя Рыгораўна
Суйкоўскі Юрый Казіміравіч
Філімонаў Віктар Афанасьевіч
Фрэйберг Соф'я Андрэеўна
Харламчук Савелій Федаравіч
Чарвяк Федар Ігнацьевіч
Шмоніна Таццяна Іванаўна
Шымуль Юзаф Андрэевіч
Якімовіч Антон Антонавіч
Ярмантовіч Міхаіл Іванавіч

ВОІНЫ – ЗЕМЛІКІ, ЯКІЯ ЗАГІНУЛІ АЛЬБО ПРАПАЛІ БЕЗ ВЕСТАК У ГОДЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

ГАРАДСКІ ПАСЕЛАК ЖАЛУДОК

- Доўжык Мікалай Прохаравіч- загінуў у 1942г.
Крываногаў Іван Рыгоровіч- загінуў- прапаў без вестак у маі
1942г.
Радзівон Фелікс Іосіфавіч- прапаў без вестак у лістападзе
1944г.

ВЕСКА АШМЯНЦЫ

- Багдзель Станіслаў Міхайлавіч-загінуў 16.04.1945г.
захаронены у ГДР
Дзікевіч Іосіф Адамавіч-загінуў у 1945г. захаронены у
венгрыі
Дзікевіч Міхаіл Максімавіч-загінуў 03.05.1945г.
Жукель Станіслаў Вікенцьевіч загінуў у 1944г.
Мармыш Іван Федаравіч прапаў без вестак у ліпені 1944г.
Рудзевіч Сцяпан Максімавіч – загінуў 29.01.1945г.
Цыбрук Аляксей Аляксандравіч – загінуў 14.03.1945г.
Шадура Вікенцій Іванавіч – прапаў без вестак у жніўні 1944г.
Шадура Станіслаў Антонавіч – прапаў без вестак у маі 1945г.

ВЕСКА БАРЦЯКІ

- Будрэвіч Іван Фаміч- прапаў без вестак у чэрвені 1944г.
Пагібелка Генрых Вітальевіч- загінуў 10.05.1945г.
Пашук Мікалай Канстанцінавіч- загінуў 25.04.1945г.

ВЕСКА БАЯРЫ-ЖАЛУДОЦКІЯ

- Корка Аляксандр Андрэевіч- загінуў у 1944г.

ВЕСКА БАЯРЫ-ЛЕБЯДСКІЯ

Буча Анатолій Вікенцьевіч- загінуў у 1945г.

Буча Віктар Канстанцінавіч- прапаў без вестак у сакавіку 1945г.

Буча Іван Канстанцінавіч-загінуў 22.04.1945г.

Галавач Васілій Антонавіч – прапаў без вестак 24.07.1944г.

Марчук Франц Юльянавіч- загінуў у 1945г.

ВЕСКА БРАНЦЫ

Аўсянік Баляслаў Францавіч – загінуў у 1945г.

Дашкевіч Баляслаў Станіслававіч- загінуў у 1944г.

ВЕСКА ВАЎКАВІЧЫ

Багдзель Іван Аляксандравіч- загінуў 29.03.1945г.

Глаўдзень Аляксандр Данілавіч- памер ад хваробы 15.02.1945г.

Глаўдзель Ілья Інакенцьевіч- загінуў 07.03.1945г.

Каранеўскі Ігнат Мацвеевіч-прапаў без вестак уверасні 1944г.

Раўбуць Міхаіл Адамавіч- прапаў без вестак у верасні 1944г.

Шапялевіч Баляслаў Станіслававіч – прапаў без вестак у маі 1945г.

ВЕСКА ВЯВІКАЕ СЯЛО

Вайтешка Эдуард Феліксавіч- прапаў без вестак у красавіку 1945г.

Сіпайла Валяр'ян Вікенцьевіч- загінуў у нямецкім палоне 27.11.1943г

ВЕСКА ДУБЯЛІ

Багдзель Франц Канстанцінавіч- загінуў у 1945г.
Жалязнякоў Канстанцін Вячаслававіч- прапаў без вестак у
кастрычніку 1944г.
Жылук Канстанцін Вікенцьевіч- прапаў без вестак у
кастрычніку 1944г.
Жылук Ксаверый Браніслававіч- загінуў 19.04.1945г.
Роік Мечыслаў Мечыслававіч- загінуў без вестак 19.04.1945г.
Снапко Станіслаў Станіслававіч- прапаў без вестак у жніўні
1941г.
Шмукста Віктар Віктаравіч- загінуў 01.05.1945г.

ВЕСКА ДУБРАВА

Беза Міхаіл Міхайлавіч-загінуў 17.02.1945г.
Унукевіч Вацлаў Францавіч- загінуў 01.03.1945г.
Грыневіч Антон Вікенцьевіч- прапаў без вестак у верасні
1944г.
Дроб Аляксандр Аляксандравіч- памер ад ран 24.06.1945г.
Шафарэвіч Віктар Адамавіч- загінуў 22.05.1945г.

ВЕСКА ЗАРА КАМУНІЗМУ

Ненартовіч Іван Іосіфавіч- агінуў у 1944г.

ВЕСКА ЗЕНЮКІ

Станкевіч Іосіф Станіслававіч- прапаў без вестак у
кастрычніку 1944г
Сцяпура Сцяпан Вікенцьевіч-загінуў 17.04.1944г.
Шымановіч Уладзімір Іосіфавіч- прапаў без вестак у
кастрычніку 1944г.

ВЕСКА КУКІНІ

Сыч Іван Сідаравіч –прапаў без вестак у красавіку 1945г.

ВЕСКА ЛЯБЕДКА

Місевіч Антон Іванавіч- загінуў 10.03.1945г.

Літкоўскі Вацлаў Станіслававіч- загінуў 16.04.1945г.

Радзюк Іван Міхайлавіч- загінуў 05.02.1945г.

ВЕСКА МАЛОЕ СЯЛО

Рысюкевіч Тадэвуш Флар’янавіч- прапаў без вестак у лістападзе 1944г.

ВЕСКА МАЦЕЎЧУКІ

Паленскі Іосіф Іванавіч- прапаў без вестак у лістападзе 1944г.

Апановіч Мікалай Аляксандравіч- прапаў без вестак у кастрычніку 1944г.

Грыц Сяргей Іосіфавіч- загінуў 15.01.1945г.

Дзікевіч Іван Аляксандравіч-прапаў без вестак у чэрвені 1944г.

Дзікевіч Уладзімір Іванавіч- загінуў у 1941г.

Літкоўскі Люцыян Іванавіч –прапаў без вестак у лютым 1945г.

Марчукевіч Эдвард Міхайлавіч-прапаў без вестак у кастрычніку 1944г.

ВЕСКА САВАЎШЧЫНА

Антановіч Уладзімір Міхайлавіч-загінуў 07.05.1945г.

Банатоўскі Іван Вікенцьевіч-загінуў 13.08.1944г.

Далінчык Іосіф Канстанцінавіч-прапаў без вестак у студзені 1945г.

ВЕСКА СКЯРСІ

Валяк Іван Сцяпанавіч-загінуў у 1945г.
Палубенскі Сцяпан Адольфавіч-загінуў у 1945г.
Прыбыш Іосіф Іванавіч-прапаў без вестак 27.04.1945г.
Радзівон Вацлаў Адольфавіч –загінуў 04.04.1945г.
Снапко Антон Антонавіч- загінуў 26.04.1945г.

ВЕСКА ФАРНЫ КАНЕЦ

Кузьміцкі Мечыслаў Сцяпанавіч-прапаў без вестак у жніўні
1945г.
Прэйц Браніслаў Антонавіч-памер ад ран 15.03.1945г.

МІРНЫЯ ЖЫХАРЫ, ПАРТЫЗАНЫ, ПАДПОЛЬШЧЫКІ- АХВЯРЫ ФАШЫСТСКАГА ТЭРОРУ

ВЕСКА АШМЯНЦЫ

Шадура Антон Іванавіч- растраляны ў 1943г.
Дзэрбук Міхаіл Сцяпанавіч, партызан, загінуў 22.07.1944г.

ВЕСКА ДУБРАВА

Груца Уладзімір Юльянавіч-растраляны ў 1941г.
Груца Юльян Іосіфавіч-растраляны ў 1941г.
Грыневіч Станіслаў Адольфавіч-растраляны ў 1943г.
Дроб Сцяпан Сцяпанавіч-растраляны у 1943г., партызан

ГАРАДСКІ ПАСЕЛАК ЖАЛУДОК

Гук Філіп Гаўрылавіч- растраляны ў 1943г.

Дроб Цімафей Цімафеевіч-растраляны ў 1942г.
Маісевіч Аляксандра Антонаўна-растраляна ў 1943г.
Маісевіч Аляксей Канстанцінавіч-растраляны ў 1943г.
Маісевіч Сцяпан Канстанцінавіч-растраляны ў 1943г.

ВЕСКА ЛЯБЕДКА

Місевіч Іван Міхайлавіч-растраляны ў 1943г.

ВЕСКА МІНОТАВІЧЫ

Ненартовіч Іосіф Станіслававіч-растраляны ў 1943г.
Рудзь Іван Антонавіч-растраляны ў 1943г.
Шмукста Іосіф Францавіч, партызан-загінуў у 1943г.

ВЕСКА СКЯРСІ

Валяк Іосіф Казіміравіч-загінуў у 1945г. ад рук бандытаў

ВЕСКА ФАРНЫ КАНЕЦ

Будрэвіч Іван Сцяпанавіч-загінуў у 1944г.ад рук бандытаў

ЛИСАЙ ЯДВИГА АВГУСТИНОВНА

Род. 1922 г.

У войны говорят, не ржевское лицо. Война каляет судьбы, характеры некоторых мужчин, она

экс женщина, выдержала, не очерствела даже после тех жестоких испытаний, тех 750 дней и ночей, проведенных среди родных метателей, когда рядом был коварный враг.

С 26 июня 1942 года была в качестве связной отряда им. Ворошилова. Принимала участие в операциях на железной дороге. Много раз, чтобы выполнить опасное задание, она добровольно отправлялась сама, доказывая командирам, что подходит к этому заданию лучше, чем мужчина.

Связной приходилось бывать в разных ситуациях, опасность подкачивала самую невероятный выход из положения.

После войны Ядвига Августиновна закончила медицинское училище, работала медицинской сестрой.

О мужественности партизанской свидетельствуют 12 медалей.

Медаль "Партизану 1941-1944"
Орден "Отечественной войны"
Заслуженный Донор Беларуси.

295

200

Пролетарыі ўсіх краін, аднайцеся!

Пролетарии всех стран соединяйтесь!

Камуністычная партыя Саветаў Саюза

Коммунистическая партия Советского Союза

Шчучынскі райком
Кампартыі Беларусаі

Щучинский райком
Компартии Белоруссии

Взять на учет в архив

Шчучын, вул. Леніна, 47.

г. Щучин, ул. Ленина, 47.

телефон № 21-1-52.

Щучинский райком КПБ
Входная № 10152
" 13 " 19 75

№ 15-26/20

9. гэрбене

1975 г.

9. чыюне

1975 г.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 26

заседания бюро Щучинского райкома КП Белоруссии

от 27 мая 1975 года

О зачислении в списки партизан Великой
Отечественной войны Лисай Я.И.

/тт. Садовский, Кухто, Мошко /

На основании подтверждений комиссара партизанской бригады им.Ворошилова тов. Белякова Николая Никитича, командира отряда им.Ворошилова бригады им.Ворошилова т.Шубадерова Василия Евдокимовича, начальника штаба партизанского отряда им.Ворошилова бригады им.Ворошилова т. Степанова Петра Егоровича считать тов. Лисай Ядвигу Августиновну связной партизанского отряда им.Ворошилова бригады им.Ворошилова с 26 июня 1942 по 14 июля 1944 года.

СЕКРЕТАРЬ
ЩУЧИНСКОГО РАЙКОМА КПБ

Мошко

/И.МОШКО/

пп-2 экз.

296

Пролетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Институт гісторыі партыі пры ЦК КП Беларусі—
Філіял Інстытута марксізма-ленінізма пры ЦК КПСС
ПАРТАРХІЎ

Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии—
Филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС
ПАРТАРХИВ

г. Мінск, вул. Чырвонаармейская, 4/45, тэл. 22-16-96

г. Минск, ул. Красноармейская, 4/45, тел. 22-16-96

10744 « 17 » ноября 19 69 г.

На В/№ _____ « _____ » _____ 19 ____ г.

Брже Лисай Я. А.

Бродненская обл., Щугинский р-н, г. п.

Шелудок, ул. Батарева, 29

Сообщаем, что Вос
учетным данным партархива в составе подпольщиков, связанных и партизан Белоруссии периода Вели-
кой Отечественной войны не числится.

Зав. сектором партархива Института
истории партии при ЦК КПБ

Л. Аржаева
Л. АРЖАЕВА

Личный листок

по учету партизанских кадров

1. Фамилия, имя и отчество Мисай Яковлев Августинович
2. Год и место рождения 1922 г. дер. Литвицанка, Вилейского уезда, Шумилинского уезда
3. Национальность Белорусская 4. Социальное положение из крестьян
5. Время поступления в КПСС или ВЛКСМ, № партийного или комсомольского билета 1940 г.
6. Образование: общее и военное (что и когда окончил) Средн. медицинская Шумилинского уезда
7. Каким РВК и когда призван в Красную Армию _____
8. Участие на фронтах (где и когда) _____
9. Откуда, когда и с какой должности прибыл в партизанский отряд дер. Литвицанка, Шумилинского уезда, 26 июня 1942 г. партизанский отряд им. Ворошилова
10. Был ли в плену (где и когда) не был
11. В каких партизанских отрядах (или группах) состоял, занимаемая должность и район действия отряда:
  1. с «26» июня (май) 1942 г. по «14» июля 1944 г.
Степной партизанского отряда им. Ворошилова
(рядовой, ком. взвода и т. д.)
 отряд им. Ворошилова действовал в Шумилинском, Шумилинском, Мидском р-нах Барановичской области
  2. с «26» июня (май) 1942 г. по «14» июля 1944 г.
Степной отряда им. Ворошилова в Шумилинском уезде
(рядовой, ком. взвода и т. д.)
 отряд им. Ворошилова действовал в Шумилинском, Шумилинском, Мидском р-нах Барановичской области
  3. с «26» июня (май) 1942 г. по «14» июля 1944 г.
Степной им. Ворошилова и Шумилинского Проседренный
(рядовой, ком. взвода и т. д.)
 отряд им. Ворошилова действовал в Шумилинском, Шумилинском, Мидском р-нах Барановичской области с 26 мая 1942 г. по 14 июля 1944 г.
12. Ранения и контузии (где и когда) не имеет

29701

13. Награды (ордена и медали) Имее 1 медаль

14. Семейное положение (состав и адрес семьи) Холодиль

«17» марта 1975 г. Лесот
(личная подпись)

15. Боевая характеристика на Лисей Лодкину Якушевну.

Тов. Лисей А. А. была активной партизанской отряда им. Ворошилова Ворошиловской партизанской бригады и в послед-
нее время штаба Щучинского партизанского соединения
с 26 июня 1944 г. по 14 июля 1944 г. (т. е. по фронту содер-
жания партизан в частях Красной Армии).

Тов. Лисей А. А. в этот партизанский отряд добровольно
партизанским оружием и боеприпасами. Тов. Лисей А. А. участ-
вовала в работе штаба партизанского соединения на территории
этого соединения, где работала вместе с командиром тов. Лисей А. А.
продвигала работу среди населения Щучинского района,
отбирала наиболее активных людей, также всего молодежи и
направляла их в партизанские отряды Щучинского партизан-
ского соединения, где работала с немецкими захватчиками.

Тов. Лисей А. А. находилась в боях в подполье, начала работать
связи со своим земляком д-р. Водя, Минчанка, работ-
ным бригады Щучинск и др. Среди местного населения распро-
страняла листовки и слухи о деятельности партизанского
соединения и населения. Тов. Лисей А. А. неоднократно
принадлежала к различным партизанским бригадам Щучинск
и др. и оттуда добровольно выполняла различные задания
партизанам. Тов. Лисей А. А. в этот период становится
активной участницей партизанской связи - разведкой
важнейших сообщений партизанского отряда и штаба
партизанского соединения.

Тов. Лисей А. А. за свою работу и то, что она
среди партизан и командирской бригады им. Ворошилова
и штаба партизанского соединения выполняла боевые
задания.

Александр Шига
партизанского отряда им. Воро-
(бригады) Ишова
Копелев
(А. Степанов)

Комиссар
партизанского отряда
(бригады) им. Воро-
Шига
М. Вель
Н. Беляев

Изложенное в настоящем личном листке подтверждаю:

Секретарь _____

М. П.
РК КПБ

Подписи гр. М. Вель и Т. Степанова (подпись) заверяю:
Шига Н. Беляев

23.3.49 298

Секретарю Щучинского РК КПБ

ЩУЧИНСКИЙ РК КПБ
Вход. № 112
Дата 4 мая 1949г.

Т. Сидорова
решение по существу
Щучинск

тов. И.Г. Машкову

Прилагаю при сем подтверждение тов. : комиссара Ворошиловской бригады Белякова Н.Н., Малинко Н.П. — командира отряда им. Суворова, начальника штаба Ворошиловского отряда Степанова Н.Е. на г-ку Лисай Ядвигу АВгустиновну о том, что является разведчицей Ворошиловской бригады с 1942 г. апреля месяца по соединению партизан с Красной Армией. Со своей стороны считаю, подтверждения правильными и поддерживаю. Тов. Лисай Я.А. неоднократно приходила в штаб партизанского соединения с ценными разведданными о скоплении противника в том или ином населенном пункте, что давало возможность атаковать противника и разгромить его с незначительными потерями со стороны партизан.

Прошу РК КПБ вынести свое решение и считать гр-ку Я.А. Лисай партизанкой с апреля 1942г.

Бывший командир Щучинского партизанского соединения

Шупеня
10/15-75. /С.П.Шупеня/

Т. Сидорова Р.Т. занулено
секретарь областного обкома
(А. Беловская)

24.11.75г.

Подтверждение

299

03.41
01.44

На Лисей Давидовну Августиновну, 1922 года рождения, по маминьской фамилии Белоусова, 5/11, жительница дер. Липичанка, Оршанского уезда, Хелудокского р-на, Беломошской области. В настоящее время проживает в деревне поселке Хелудок, Хелудокского р-на Тродненской области и работает в Хелудокской больнице медсестрой.

Мм. Лисей А.А. была связной партизанского отряда им. Ворошилова, Ворошиловской партизанской бригады, а в последнее время штаба Хелудокского партизанского соединения с 26 мая 1943г. по 14 июля 1944 года (т.е. по демобилизации с частями Краевой Армии).

Мм. Лисей в годы немецкой оккупации доставляла партизанам оружие и боеприпасы. Также Лисей А.А. приходилось быть проводником, сопровождать партизан на межгос. дорогах для подрыва вражеских автобусов. Мм. Лисей А.А. проводила большую работу среди населения Хелудокского р-на, агитируя население и детей, больше всего молодежи и направляла их в партизанские отряды Хелудокского партизанского соединения для борьбы с немецкими захватчиками. Мм. Лисей А.А. находилась в доблестной погранке магазина наводчик связи со всеми Заплатиной дер. Орля, Липичанка, районными центрами Хелудок и др. Среди местного населения распространяла листовки и слоганы Советского правительства, сообщала важные сведения о замыслах и намерениях вражеского тыла, партизан и населения.

Мм. Лисей А.А. местной партизанской бригадой в месячные гарнизоны Хелудок, Лида и др. и от туда доставляла медикаменты и продовольственный материал партизанам. Мм. Лисей А.А. в свои годы стремилась твердой и решительной партизанской (См на об.).

299

Связной - разведчицей, выполняющей также
определенные задания разведки отряда и штаба
Шурицкого партизанского соединения, уча-
ствующей в организационных мероприятиях и
делах, во взаимодействии с партизанами. Ее можно использовать
на железнодорожных станциях и в распо-
ложенных поблизости партизанских и подпольных участках.

М.М. Мисай Г.А. со своими товарищами организует
развитию в местности Шелуха, Орел и др. Брянской
области, где требуется в то время важная работа.

Эта молодая разведчица своей отважной работой
проявилась в партизанской борьбе против гитлеровцев
и связана со своей партизанской работой.

М.М. Мисай Г.А. за свою работу в тылу врага
Орел партизан и домашнюю работу им. Вороши-
лова и штаба Шурицкого партизанского со-
единения поощряется Почетным грамотой.

15 ноября
1944 года.

Боев. Комиссар партизанской
бригады им. Ворошилова Шурицкого
соединения
Н. Белозов (Н. Белозов)

Гов. Белозова Николай Никитовича - сиб.
по охране труда и техники безопасности

С.И. Мисай Г.А. по поручению Сибирского
Шурицкого МСО: *А. Кошаров* =

Подтверждение

04.02 200
81.411

Я, бывший командир партизанского отряда им. Ворошилова бригады им. Ворошилова, действовавшего в Барановичской области, Шубаеров Василий Владимирович в партизанцах находился с апреля 1942 по июль 1944 года.

Дано настоящее подтверждение Лисей Звонке №в. Цеслянской в том, что она с 26 июня 1942г. по 14 июля 1944 года была связной партизанского отряда им. Ворошилова бригады им. Ворошилова, действовавшего в Щучинском, Мелудокском и Лидском районах Барановичской обл.

Тов. Лисей З.А. в годы немецкой оккупации доставляла партизанам оружие и боеприпасы. Также приходилось быть проводником, сопровождать партизан на железную дорогу для подвоза братских экипажей.

Тов. Лисей З.А. проводила большую работу среди местного населения Мелудокского района, направляла молодежь в партизанский Щучинский соединенный.

Насуясь в подполье, устанавливала связь с представителями д. Врес, Липичанки, районного центра Мелудок и др. Среди местного населения распространяла листовки и сведения Совинформбюро, которые давали ей разведчики партизанского отряда.

Ей неоднократно приходилось пробираться в немецкие гарнизоны г. Лида и г.п. Мелудок, собирать ценные сведения о противнике и передавать командованиям партизанского отряда и бригады.

Будучи связной-разведчицей, выполняла самые опасные задания разведки отряда и штаба Щучинского

3000

партизанского соединения. Нов. Лиса за свою работу в тылу врага среди партизан и командования отряда и бригады им. Ворошилова Щучинского партизанского соединения пользовалась боевой авиацией отом.

Бывший командир партизанского отряда им. Ворошилова бригады им. Ворошилова Щучинского партизанского соединения Барановской области

В. Шубадрин (В. С. Шубадров)

Подпись гр-на Шубадрова В. С., проживающего в г. Щучин, ул. Школьная-2, кв. 26, заверяю

25.5.52

Секретарь
Щучинского гарнизона

Алекс

И. Александров

Подтверждение

04.07.81
27.04

Я. Степанов Петр Евровен, жинков Гор. Цуриш Гроднен-
ской обл. БССР бывший наставник штаба партизанского
отряда Ил. Варошкова бригады Ил. Варошкова Цуришского
Соединения в партизанских казачьих отрядах 1942 года.
по 15 июля 1944 года. Дано Подтверждение
на Лисой Явину Августовскую 1922 года рождения,
по национальности белоруска. Д/и жинков дер. Липованка
Орловского С/совета Жмудокского р-на Барановичской
обл. В настоящее время проживает в Гродненской области
Жмудок Цуришского р-на Гродненской обл. и работает
в Жмудокской больнице Медсестрой. Зов Лисой Я.А.
была связана партизанским отрядом Ил. Варошкова
Варошковской партизанской бригадой, а в последние время
штаба Цуришского партизанского Соединения
с 26 мая 1942 года по 14 июля 1944 года, (т.е. по дню
Соединения с Красной Армией). Зов Лисой Я.А.
в годы немецкой оккупации доставляла партизанам
оружие и боеприпасы, часто Лисой Я.А. приходилось
быть проводником отрядов партизан на
жмудокскую дорогу для подрыва вражеских эшелонов
Зов Лисой Я.А. проводила большую работу среди
населения Жмудокского р-на отбирала полковых
людей, больше всего молодежи и направляла их в парти-
занские отряды Цуришского партизанского Соединения
для борьбы с немцами за освобождение. Зов Лисой Я.А.
Среди местного населения распространяла листовки
и сводки Совинформбюро, зов Лисой Я.А. много
крайне трудно проводилась внешняя работа,
Жмудок, Лида и др. и от туда доставляла медикаменты
и перевязочные материалы раненым партизанам. Во многих
было виднее на жмудокской области и
врасполотенных немцев и польских участках.
Зов Лисой Я.А. с своими товарищами осуществляла

(См. № 05)

Разведку в Городском Поселке Жемудок, Орск
и в др. вражеских гарнизонах. Где требуется
в это время важная обстановка.

Зов. Михаил Я. А. за свою работу в тылу
врага среди партизан и командователей
пригодеи, награжден И. В. Ворошилова
Цуринского партизанского соединения.
пользовался боевыми авиасредствами.

удостоенные Партизан № 383359

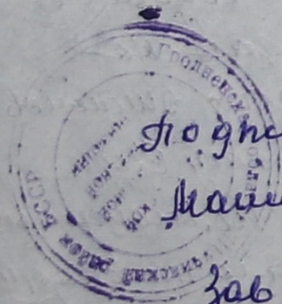
Выдано Цуринским исполкомом
райсовета 21 июля 1969 года.

15 ноября 1974 года

Б. в. начальник штаба партизанского
отряда И. В. Ворошилова.

(А. Степанов)

М. М. М. М. М.

Подпись зов. Степанова Петра Владимировича
Майиндиста Коваленко Цуринской МСО
Заведено.

Сей инспектор по кадрам и контролю
Цуринской МСО:

(А. Козинков)

302

10152

6 октября 75

Гр-ке ЛИСАЙ Я.А.

Гродненская обл., Щучинский р-н,
г.п. Желудок, ул. Батырева, 29

АРХИВНАЯ СПРАВКА

ЛИСАЙ Ядвига Августиновна, 1922 года рождения, с 26 июня 1942 года по 14 июля 1944 года числится связной партизанского отряда им. К.Е. Ворошилова бригады им. К.Е. Ворошилова Барановичской области.

Архивная справка составлена по материалам партархива.

ЗАМ. ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТА ИСТОРИИ
ПАРТИИ ПРИ ЦК КПБ ПО ПАРТАРХИВУ

(С. ПОЧАНИН)

Лубенкова

ЗДАНОВИЧ ВЛАДИМИР АНТОНОВИЧ

Призвали на войну в 1944 году.
Был командиром самоходной Артиллерийской
установки - 76. Дошел до Берлина.

После войны служил в Армии в Гер-
мании и на Дальнем Востоке.

После Армии работал в Государственном
Банке. Последние годы работал в
г. Щучин ПМК

Награжден: "Орден Красной Звезды",
"Орден Отечественной войны" и Юбилейными ме-
далями."

ШЕПЕЛЕВИЧ ЮЛИЯ ГРИГОРЬЕВНА

Родилась 10 декабря 1928 года
В 1944 году уехала в Германию. г. Швей-
цербург.

В 1945 году освободили - вернулась на
родину в Бельнический р-он д. Забавы.

В 1948 году переехала в д. Скрибовцы
Некоторое время работала лаборантом
на мастсырзаводе в Желудке. Потом
переехала в п.п. Желудок где работала
дальше продавцом в Желудковском обществе
потребительском.

КАСПЕРОВИЧ МИХАИЛ ЛЮДВИКОВИЧ

Призван в Армию в 1944 году в в дивизию 16 полка 1 батальона.

4 марта 1945 года был ранен и отправлен в госпиталь г. Познань Польша.

Вернулся после войны в д. Палеровцы Лидского р-она.

Награжден Орденами и Медалями.

Живёт в п.п. Желудок

Иосиф Захарович БУРАК

Когда началась война Иосифу Захаровичу исполнилось только 16 лет. Жил он в деревне Жсравка Любанского района Минской области.

В 1942 году, когда хотели отправить в Германию на работы, он убежал в лес, нашел там партизан. Освоил партизанскую науку, воевал в отряде им. Кутузова партизанской бригаде им. Паномаренко.

Ходил на железнодорожные вокзал взрывать вражеские эшелоны. Потом было освобождение. Некоторое время был дома, и вот наконец призвали в Армию. Сначала полковая школа под Смоленском где 3 месяца учили воевать. Потом дорога на запад.

Попал молодой боец в 480 полк 152 стрелковой дивизии. Потом назначили связным. Воевал в Восточной Пруссии, после военными дорогами дошел до Берлина. Затем дорога на Прагу, прослужил там всего 3 месяца. Быстро полк отвели в Брест, потом в Каргуз-Березу.

В 1948 г. Иосиф Бурак демобилизовался, приехал в Жселудок где работал инспектором до 1961 года. Потом перешел в лесничество, где проработал 26 лет. В 1987 году пошел на пенсию.

Медаль «За отвагу»

АТРОШЕНКО ЛЮБОВЬ АНДРЕЕВНА

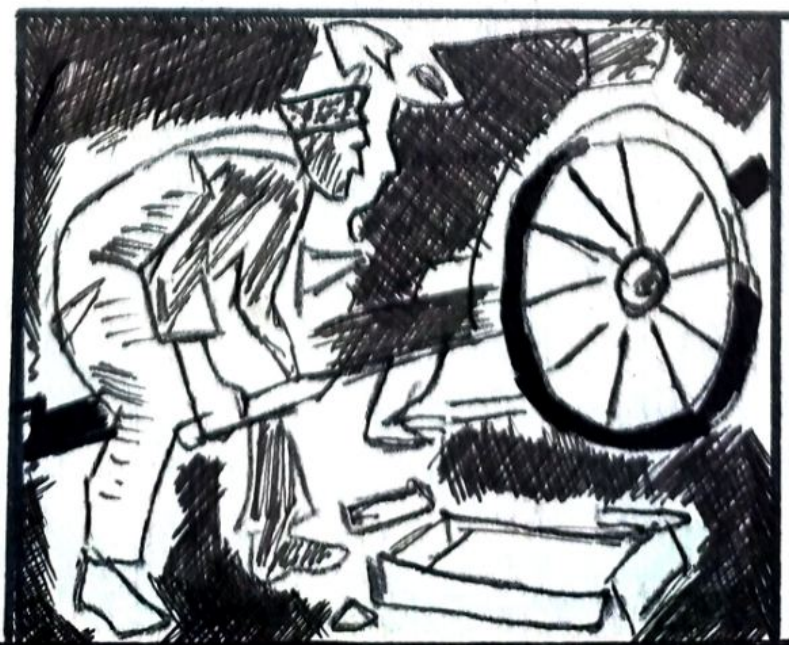
Родилась 25 февраля 1923 года в д. Никольская Чувашской республике.

В 1942 года ушла на фронт: 163-й Дорожно-строительный батальон, Северо-Западного фронта. Работала писарем штаба. Закончила войну в 1945 году 1943 - Ленинградский фронт.

1944 - перебросили на первый Украинский фронт д. Шепетовка. Закончила войну в строительном батальоне

Награждена орденами и медалями.

1959 году - переехала в г.п. Желудок. Работала бухгалтером в лесничестве.

СМЕТЮХ Иосиф Иосифович

В 1944 году после освобождения района от немецко-фашистских захватчиков, перед Иосифом Иосифовичем, как и перед его однополками с деревни Малое Село встал вопрос: что делать, как отнестись да обязанности настоящего мужчины? Ему тогда было 18 лет. Посоветовавшись, решили добровольно идти в военкомат. Их тогда было 10 сельских парней. Всех и направили сразу в Беласток, учиться в школе водителей. После окончания учебы их направили в 5 самостоятельный автомобильный батальон 2-ой армии 2-го Бела-русского фронта.

Запомнились жестокие бои при форсировании Одера. Тогда он перевозил разные грузы: оружие, боеприпасы, медикаменты и т.д. Именно за участие в форсировании Одера и был первым польской награжден медалью. Потом путь лежал на Берлин. Победу над Германией встретил не-далеко от этого города.

После войны была обыкновенная служба в Польской Армии некоторое время их часть была в Чехословакии. Отсюда и демобилизовался. Было это в 1947 году. После войны работал счетоводом, потом водителем в пожарной час-ти. Здесь и работал до пенсии.

Награжден: Орден «Отечественной войны»
медаль «За Победу над Германией»
орден «За вольность»

ЛИТВИНОВА ВЕРА ЛУКЪЯНОВНА

Родилась в г. Скидель. в 1925 г.

В 1941 году немцы окружили город и когда ей было 14 лет вывезли в Германию. 20 января 1945 года попала в госпиталь на Дальний Восток, где пролежала 2 года.

В 1947 году вернулась в г. Скидель.

В 1960 году переехала в г.п. Желудок. Работала няней в Желудокском детском саду.

АНТОНОВА
МАРИЯ ИВАНОВНА

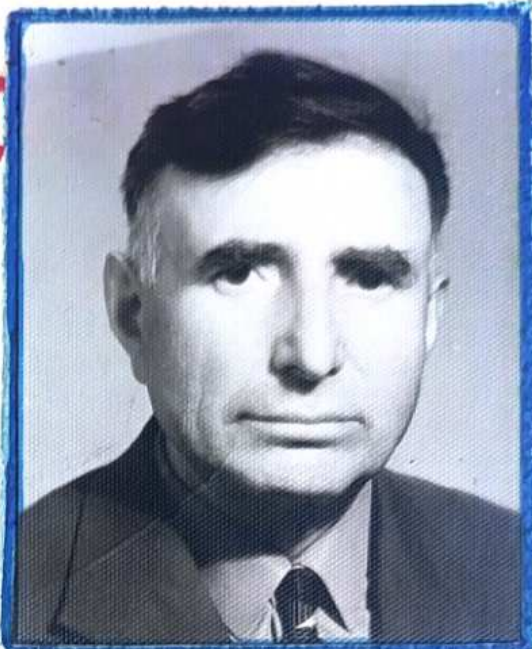
Родилась 9 мая 1926 года. г. БРЯНСК
ул. СВОБОДЫ д. 6 кв. 25.

Кончила 7 классов в Брянской школе № 1.
Поступила в Брянское мед. училище после
чего попала на фронт.

Имеет много медалей, она ветеран
труда, наставник молодежи.

Ныне проживает в г.п. Желудок
ул. Коммунистическая № 8.

РУБИНШТЕЙН ЗЕЛИК ФАЙВЕЛОВИЧ

„В 1942 году, — делится воспоминаниями Зелик Файвелович, — я попал в партизанский отряд „Октябрь“ Первомайской бригады, который был сформирован в Московской обл. Командиром отряда был товарищ Гореник, а бригады — Ковалёв. В нашем отряде партизанило более 100 человек. Отряд перешёл вскоре линию фронта, и мы расположились в Белаевожской пуще. Мы сами просились на выполнение боевых заданий, потому, что каждый хотел внести свою лепту в общее дело. Партизаны взрывали мосты, громили фашистские эшелоны. Крупная операция состоялась в 1943 году в Кореличском районе мы разгромили много немцев, многих взяли в плен. Из нашего отряда при выполнении этого задания погиб отважный паренёк Белуш Михаил, который так мне запомнился. Этот молодой, энергичный, очень смелый парень, пользовался в отряде большим авторитетом, был хорошим другом.“

Зелик Файвелович имеет награды: „За боевые заслуги“, „За отвагу“, „За доблестный труд“, „20 лет победы над Германией“, „За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.“

„Родилась 9 мая 1926 года в г. Брянске ул. Ломоносова д. 14. В 1941 г. окончила 7 кл. Брянской шк. № 1. В начале 1942 г. были эвакуированы в Ульяновскую область ст. Майна. В 1943 г. окончила Майнскую школу. В 1943 г. направлена на работу в Ленинградский эваку. госпиталь № 274. В госпитале, в котором я работала медсестрой, спасали жизнь раненым,

которые защищали г. Ленинград и орудировали реку Неву. Затем освобождали правобережную Украину, спасали жизнь воинам, участвовавшим в Белорусской операции „Багратион“.

Двигался фронт, продвигался и наш госпиталь. Войну закончила на польской земле в г. Познань. За это время наш госпиталь прошел более 5 тыс. км. и спас жизнь 25 тыс. раненым солдатам и офицерам. Первое боевое крещение я получила на ст. Калинковичи. Когда бомбили станцию мы выносили раненых из горящих эшелонов. За это была награждена медалью „**Забоевые заслуги**“. Госпиталь подвергался бомбежкам, после этого приходилось долго работать. Работали по 24 часа. Сами принимали раненых, бинты стирали. Получила медаль „**За победу над Германией**“. Последующие медали получила в послевоенное время.

„**30-лет победы в Великой Отечественной войне**“

„**За доблестный труд в ознаменовании 100-летия со дня рождения В.И. Ленина**“

„**60-лет вооруженных сил СССР**“

„**50-лет вооруженных сил СССР**“

„**20-лет победы в Великой Отечественной войне**“

„**25-лет победы в Великой Отечественной войне**“

Теперь я ветеран труда, наставник молодежи.”

ФРЕЙБЕРГ СОФЬЯ АНДРЕЕВНА

Род. 1924 г.

Ушла на войну в 17 лет.

Закончила педагогическое училище.
Сражалась в отряде ополченцев се-
ла Журавка Белгородской обл. Ходи-
ла на задание по поручению.

Была контужена, лежала в полевом
госпитале. В октябре 1945 года верну-
лась на Родину.

В 1947 году приехала в г. Желудок.
Работала в Желудокской горпоселковой больни-
це, санитаркой в детском отделении.

РОССИЙСКИЙ НИКОЛАЙ ИГНАТЬЕВИЧ

Родился 26 марта 1903 года.
Место рождения – д. Красная, Бе-
лицкой волости, Лидского района.

Национальность – белорус. Образование – среднее
(школа 24 ступени 1924 год). Партийность – октябрь 1954 г.
Воевал Северо-Западный фронт с немецко-фа-
шистскими войсками.

Награждён: Орден **„Красной звезды“**, медаль **„За отвагу“**
и другими орденами и медалями.

После войны работал ревизором – председателем
укрупнённого колхоза.

„В период войны 1941 года вместе с родителями
был эвакуирован в глубь России в Самарскую
губернию. Там закончил школу 24 ступени. Вернулся в 1920 г.
с эвакуации и жил в своей деревне Красной.

В 1939 году когда наша Западная Беларуссия была
освобождена от ига польских панов, и установилась Со-
ветская власть, всё время до 1941 года работал старшим
налоговым инспектором в Желудокском райфинотделе. С
наступлением Великой Отечественной войны был эва-
куирован в г. Петровск, где и был призван в ряды Совет-
ской Армии в феврале 1941 года. С мая 1942 года и до
конца войны на фронтах Великой Отечественной войны.
До снятия блокады с Ленинграда был в 468 арт. полку, ко-
торый находился в составе действующей армии. Под
Старой Руссой наш полк участвовал в снятии блокады
Ленинграда. Когда Ленинград был освобождён, наш полк
был переброшен на Украину. Здесь всё время с боями
двигались вперёд. Освободив территорию Союза Совет-
ских Социалистических Республик, участвовал в боях на тер-
ритории Польши. На фронтах был до окончания войны.

КАМЕНИЦКИЙ ВАСИЛИЙ ИВАНОВИЧ

Родился 14 января 1922 года, в м. Старосёлы, Шкловского района, Могилёвской обл. Национальность - русский, образование - Бклассов, беспартийный, был членом ВЛКСМ. Воевал в годы войны в Витебской обл. бригада имени Ворошилова, партизанский отряд "Мститель". Имеет награды: медаль "За победу над Германией", "Ветеран Труда" и многие другие.

"Ночь. Тёмная весенняя ночь. Мы снова в матыринском лесу. Отброшены от больших Угринок, отошли сюда отряды "Смерть фашизму" и "За Родину". Встретив сильное сопротивление в районе Плины, отошёл и наш орбегард - отряды "Мститель" и "Ким". Южную часть леса удерживали отряд "Большевик" и разрозненные группы других бригад и отрядов, пробившихся через оборону врага, огненное кольцо замкнулось снова. Теперь уже только вокруг нас.

Созываем совещание командиров, комссаров и начальников штабов партизанских отрядов, представителей разрозненных групп. Принимаем решение выйти из блокады, сделав ещё один прорыв между деревнями Ухвище и Березенец. Поручаем командиру взвода разведки И.С. Давва пройти в этом направлении слабое звено в кольце противника.

Хилько Алексей Михайлович

Прошло 40 лет, как закончилась война. Однако до сих пор, да, наверное и никогда не забудется пережитое. Это и рейды в тыл врага, и „рельсовая“ война, и отдельные схватки с врагом.

Во время Великой Отечественной войны, в Минской области было сформировано соединение. В июне 1943 года по приказу Белорусского штаба партизанского движения, соединение было направлено в западные области. Командиром соединения был генерал-майор Филипп Филиппович Капуста. В одном из отрядов „За Родину“ заместителем комиссара по комсомолу был Алексей Михайлович Хилько. Вот что он вспоминает: „Наше партизанское соединение прошло сотни километров по Минской, бывшей Барановичской, Брестской и Гродненской областях, громя гарнизоны врага, уничтожая взрывая мосты, железные дороги. Только на железной дороге Брест-Минск во время рейда летом 1943 года больше недели к фронту не прошёл ни один вражеский эшелон. Вспоминается и другой эпизод. Накануне годовщины Октября 1943 года мне с группой комсомольцев-партизан отправили подорвать эшелон с живой силой и техникой врага. Под откос было пущено 12 вагонов, уничтожено было более 200 вражеских. Никогда не забудется подвиг командира Вараненко, который ценою своей жизни спас от верной гибели товарищей. Когда вражеские окружили в лесу землянку, где отдыхали партизаны П. Вараненко приказал всем отходить в лес, а сам с автоматом остался прикрывать товарищей. Во всех боевых операциях первыми были коммунисты и комсомольцы.“

ПУЗАНКОВА ЕФРАСИНЬЯ ВАСИЛЬЕВНА

Родилась в д. Хотненицы, Ейницкого р-она,
Смоленской обл. в 1920 г.

Призвали на войну в 1941 году
Армию Западного фронта, 80 км. от Моск-
вы.

В 1944 году закончила войну.

В 1946 году приехала в Мелуцок.
Работала в Мелуцокской больнице, санитар-
кой в хирургическом отделении.

БУРАК

ІОСІФ

ЗАХАРАВІЧ

Ваенныя дарогі... Адны з самых цяжкіх, поўныя небяспекі і нечаканасцей. Але, хоць і рэдка, нават яны, гэтыя дарогі, прыносілі радасць сустрэч. Многія ветэраны з цеплыней успамінаюць сустрэчы на дарогах вайны, вайсковае братэрства, дапамогу.

Адна такая цеплая сустрэча ў час вайны назаўседы засталася ў памяці партызана, франтавіка, ветэрана Іосіфа Захаравіча Бурака, які пражывае на вуліцы Героя Савецкага Саюза Батырава ў г.п.Жалудок.

Здарылася гэта ў 1943 годзе. Тады Іосіф Бурак знаходзіўся ў партызанскім атрадзе, і таварышы па зброі паведамілі, што ў суседнім атрадзе, які прыбыў з-за фронту, з самой Масквы, бачылі яго, Іосіфа, старэйшага брата Міхаіла.

Радасная вестка. Але ж, здаралася, і не раз, калі акупантыдаведваліся- калі хтосьці з вяскоўцаў ішоў у партызаны, за гэта помсцілі сваякам. Не хапала, каб веска ведала- два браты Буракі змагаюцца ў партызанах. На сустрэч з братам паехаў пры першай магчымасці- якраз спатрэбілася везці прадукты маскоўскаму атраду. Сустрэча адбылася.

Калі пачалася вайна, Іосіфу Бураку споўнілася толькі шаснаццаць. Жыў у весцы Жораўка Любанскага раена Мінскай вобласці. У 1942 годзе ў бліжэйшых лясах з'явіліся партызаны, яны ўсе часцей і часцей заяўлялі аб сабе сваім актыўным змаганнем. Калі акупацыйныя ўлады зрабілі спробу адправіць юнака ў Германію на прымусовыя работы, ен пайшоў у лес. Неўзабаве знаўшоў партызан. Паступова асвойваў партызанскую навуку, ваяваў у партызанскім атрадзе імя Кутузава партызанскай брыгады імя Панамарэнкі. Хадзіў на чыгунку Мазыр-Калінкавічы, з баявымі таварышамі ўзрываў варожыя эшалоны. Даводзілася быць у засадзе, наступаць, адыходзіць з баямі, выбірацца з акружэння. Асабліва складанай была сітуацыя ля возера Краснае. Выручыла тады добрае веданне мясцовасці.

Нарэшце ў ліпені прыйшло вызваленне. Нейкі час быў дома, і вось позва ў Чырвоную армію. Спачатку палкавая школа пад Смаленскам, дзе на працягу трох месяцаў вучыўся ваяваць, з арыентацыяй на пяхотную часць-там узмоцнена вывучалі кулямет.

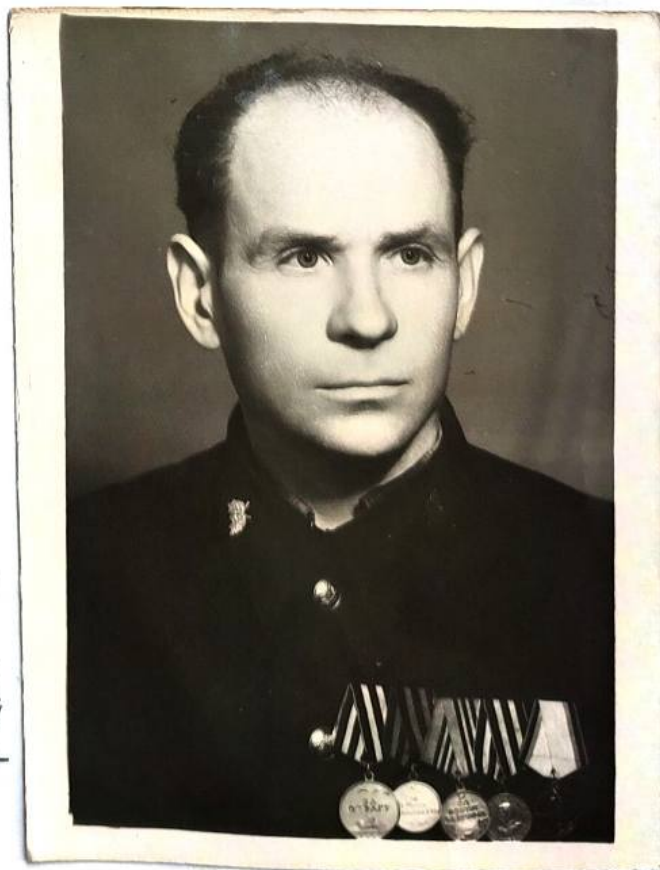
Пасля вучобы-дарога на захад, часта рухаліся пяхом. Трапіў малады баец у 480 полк 152 стралковай дывізіі.

Аднак Іосіф Бурак куляметчыкам не стаў. Сказалі-будзеш артылерыстам, ужо блізка ля фронту пачаў знаёмства са знакамітай “саракапяткай”.

Але і артылерыстам стаць невялося. Прызначылі сувязістам. Спачатку нес адказнасць за сувязь паміж камандзірам палка і камандзірам дывізіі. Потым набыў прафесію радыётэлеграфіста.

Ваяваў ва Усходняй Прусіі. Асабліва ўпартыя баі былі за Кенігсберг. Менавіта пад гэтым горадам атрымаў першую баявую ўзнагароду – медаль “За адвагу”. За ей была другая- “За ўзяцце Кенігсберга”.

А з Усходняй Прусіі яго полк Узяў напрамак на Берлін. Дайшоў Ваеннымі дарогамі да Берліна, ба-

чыў рэйхстаг, надпісы на ім. Яшчэ адна медаль “За ўзяцце Берліна” з’явілася ў 20-ці гадовага байца.

А пасля Берліна – дарога на Прагу. Праўда, яго полк ішоў у другім эшалоне. Асноўнымі ўдзельнікамі падзей у Чэхаславакіі сталі тыя, хто ішоў наперадзе.

Аднак у Чэхаславакіі праслужыў тры месяцы. Неўзабаве на грудзях маладога чырвонаармейца з’явіўся яшчэ адзін медаль – “За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945гг.”

Хатка з Чэхаславакіі полк адвялі ў Брэст, потым – у Картуз-Бярозу.

У 1948 годзе Іосіф Бурак дэмабілізаваўся, прыехаў у Жалудок, дзе працаваў інспектарам Ашчаднай касы. Гэтую пасаду займаў да 1961 года.

Меднастволы, як выліты, высіцца бор,
Зацвітае на ўзлессі блакітны чабор,
Заглядзелася сонца ў люстры азер,-
Гэта ты, мая Беларусь!

Сіні ранак. Дзяўчына збіраецца жаць,
На плячы маладзік-серабрысты серп,
А наўкол наліўныя сады ляжаць,
Бурштынавыя яблыкі ў расе,-
Гэта ты, мая Беларусь!

П.Панчанка

ЛІСАЙ

ЯДВІГА

АЎГУСЦІ-
НАЎНА

Ядвігу Аўгусцінаўну Лісай добра ведаюць жыхары г.п.Жалудок-як паважаную, аўтарытэтную жанчыну. Многім грамадзянам яна запомнілася як вопытны медыцынскі работнік, ведаюць яе і як актыўную ўдзельніцу мастацкай самадзейнасці, а таксама як удзельніка Вялікай Айчыннай вайны.

Так, Я.А.Лісай у ліку тых, хто ў гады ліхалецця не скарыўся, пайшоў змагацца ў партызанскі атрад.

У вайны, кажуць, не жаночы твар. Вайна калечыць лесы, характары некаторых мужчын, яна ж жанчына, вытрымала, не ачарствела нават пасля тых жорсткіх выпрабаванняў, тых 750 дзен і начэй, праведзеных сярод народных месціўцаў, калі побач быў каварны вораг.

Прайшло з тыз суровых саракавых гадоў больш за паўстагоддзя, аднак жанчыне, якой давялося пабачыць шмат чаго ў жыцці, прайсці праз жорсткія выпрабаванні, цяжка ўспамінаць пра гады змагання.

Так склаліся жыццевыя абставіны, што ў партызанскі атрад яна прыйшла з мужам, у чэрвені сорак другога. Неспакойна было ў яе весцы Ліпічанка, неспакойна было і ў суседніх весках. Немцы і іх памагатыя зводзілі рахункі з актывістамі, расправы набывалі ўсе большы размах, былопрадчуванне, што і ў іх дом могуць наведаць няпрошаныя госці. Таму часта даводзілася начаваць у полі.

Звычайна перад тым, як вярнуцца пасля чарговага начлегу па-за сценамі свайго дому, Ядвіга Лісай рознымі шляхамі правярала, ці зрабілі засаду ў іхнім доме.

На гэты раз усе магло здарыцца вельмі кепска. У доме была засада-аб гэтым папярэдзіла суседка. У сваю хату ў той чэрвенскі дзень сорак другога яна не вярнулася. Некалькі начэй правялі ў сястры ў весцы Крупава. Але жыць там доўга нельга было. Таму пераправіліся праз Неман у Ліпічанскую пушчу, у партызанскі атрад. Перапраўляліся на бяргавых, з рызакай для жыцця. Рызыка суправаджала іх і доўгі час пасля той ночы.

Два гады Ядвіга Аўгусцінаўна правяла ў партызанскім атрадзе імя Варашылава. Была сувязной, дастаўляла звесткі аб дыслакацыі варажых гарнізонаў, аб руху воінскіх эшалонаў на ўсход, распаўсюджвала лістоўкі, прыносіла медыкаменты. Удзельнічала і ў аперацыях на чыгунцы. Яе таварышы па зброі-гэта добра вядомыя грамадскасці горада і раена былыя партызанскія кіраўнікі М.М.Белякоў і М.А.Дубакоў.

Шмат разоў, каб выканаць небяспечнае заданне, яна добраахвотна адпраўлялася сама, даводзячы камандзірам, што падыходзіць да гэтай справы лепш, чым мужчына.

-Абую лапці, посцілку на галаву, і ў дарогу,-успамінала жанчына.

У партызанскім атрадзе былі прадстаўнікі розных нацыянальнасцей: беларусы, рускія, палякі, яўрэі. Сувязной даводзілася трапляць у складаныя сітуацыі, небяспека падказвала самае неверагоднае выйсце са становішча.

Сяброўка Ядвігі Лісай, эстонка Лідзія, аднойчы, толькі пакінула партызанскую зону, як яе спынілі немцы. Здавалася, усе...

На пытанне-“Хто, куды ідзе?”-адказала-“Уцякала ад партызан”. Пранесла на гэты раз. Але ж былі і страты.

За два гады давялося вытрымаць тры аблавы. Асабліва небяспечнай, цяжкай аказалася апошняя. Паўтара месяца цягнулася яна. Днём моклі ў вадзе, ноччу выбіраліся на сухое месца. Усе, што можна было, немцы знішчылі.

Пасля вайны Ядвіга Аўгусцінаўна закончыла медыцынскае вучылішча, працавала медыцынскай сястрой. Аб мужнасці партызанскай сувязной сведчаць урадавыя ўзнагароды, і сярод іх-медалі “партызаны 1941-1944”, “За адвагу”, ордэн Айчынай вайны.

ЛІТВІНАВА

ВЕРА

ЛУК’ЯНАЎНА

Родилась в городе Скидель в 1925 году.

В 1941 году немцы окружили город и когда ей было 14 лет вывезли в Германию. 20 января 1945 года попала в госпиталь на Дальний Восток, где пролежала 2 года.

В 1947 году вернулась в город Скидель. В 1960 году переехала в г.п.Желудок. Работала няней в Желудокском детском саду.

**КАСПЯРОВІЧ
МІХАІЛ
ЛЮДВІГАВІЧ**

Амаль 60 год мінула з моманту заканчэння самай страшнай у гісторыі чалавецтва вайны, вайны, якая закранула кожную беларускую сям'ю, вайны, ахвярамі якой сталі дзесяткі, сотні тысяч, мільёны нашых суайчыннікаў.

А што мы, пакаленне XXI ст., ведаем пра тых, ужо даволі далёкія часы? На жаль, няшмат. Выхаваныя на іншых ідэалах, нормах маралі, многія з нас ніколі не задумваюцца, які подзвіг здзейснілі нашы дзяды і прадзеда, якую цану заплацілі за наша жыццё. Іх, жывых сведкаў, удзельнікаў тых падзей, застаецца з кожным годам

усе менш і менш. Нішто не падуладна часу, але чалавечая памяць вечна. Таксама як і бессмяротны подзвіг.

Чалавек, аб якім пойдзе гутарка далей, пражыў доўгае і нялёгкае жыццё, але захаваў і сілу духа, і бадзёрасць, і добрае пачуццё гумару. Ён і сёння вядзе вельмі актыўны лад жыцця, з'яўляецца выдатным субсяседнікам, мае сваё неардынарнае меркаванне па любому пытанню. Гэта Каспяровіч Міхаіл Людвігавіч, ветэран вайны і працы, намеснік старшыні Жалудоцкага камітэта ветэранаў вайны і проста цудоўны чалавек. Кожная сустрэча з ім — гэта маса новых адкрыццяў, незабыўных уражанняў і цікавых расповедаў.

Нарадзіўся Міхаіл Людвігавіч 9 верасня 1921 г. у в. Папераўцы Лідскага р-на ў сялянскай сям'і. Яго бацька, Людвіг Іосіфавіч, меў вельмі цікавы лёс. Быў удзельнікам руска-японскай вайны 1904-1905 гг., а затым на працягу 9 гадоў знаходзіўся на заробках у ЗША. Пэўна мог і застацца там на ўсё жыццё, перавезці сям'ю, аднак цягнула на радзіму. Вярнуўшыся дадому, Людвіг Іосіфавіч набыў даволі значны участак зямлі плошчай 28 га ў пана Трабоўскага ў маёнтку Лябёдка, куды і пераехала сям'я ў 1925 г.

“Бацька быў вельмі працавіты чалавек. Увесь дастатак сям'і забяспечваўся пастаяннай працай. Мы з братам Вацлавам з самага ранняга дзяцінства дапамагалі па гаспадарцы. Я ўжо ў 12 гадоў нядрэнна ўмеў касіць, а з 14 — пачаў хадзіць за плугам.” (з успамінаў Міхаіла Людвігавіча, далей *).

З 1929 па 1933 гг. Міхаіл Людвігавіч наведваў 4-класную прыватную (на даму) школу ў в. Ашмянцы, а затым яшчэ 3 гады вучыўся ў Жалудоцкай “паўшэхнай” (публічнай) школе.

“Самыя яркія дзіцячыя ўспаміны звязаны з кнігамі. Вучоба мне давалася лёгка, падабаліся амаль усе прадметы, я шмат чытаў. Бацька часта набываў самыя розныя кнігі, з якімі я ніколі не раставаўся. Любоў да чытання засталася ў мяне на ўсё жыццё. Я і цяпер рэгулярна чытаю газеты і часопісы” *.

Пасля заканчэння школы Міхаіл Людвігавіч марыў аб далейшай вучобе, але ў гэты час значна пагоршыўся стан здароўя бацькі і таму прыйшлося застацца дома, каб даглядаць за вялікай гаспадаркай. Вераснёўскія падзеі 1939 г. амаль не адклалі адбітак на стан жыцця сям’і Каспяровічаў.

“Змена ўлады прайшла практычна незаўважана для жыхароў нашай вёсачкі. Мы займаліся паўсядзённымі справамі і мала звярталі ўвагі на ўсё астатняе, тым больш што радыкальных перамен не адбылося. Гэта цяпер шмат спрачаюцца і неадназначна трактуюць той складаны перыяд гісторыі. А мы тады не тое што нічога не чулі пра савецка-германскі дагавор аб ненападзенні, але нават і не ведалі пра пачатак другой сусветнай вайны. Адзінае, што мне запалася у памяць, гэта радкі незамыславатага чатырохрадкоўя, якія часта гучалі ў той час:

Будзем помніць мы заўсёды

Гэтыя дзянькі.

Як гудзелі танкі ў полі,
Як ішлі палкі.

Па майму асабістаму меркаванню далучэнне Заходняй Беларусі да БССР — гэта акт гістарычнай справядлівасці, аднак дасягнута гэта было ў выніку падпісання сакрэтнага пратакола паміж Савецкім Саюзам і Германіяй, што робіць гэтыя дзве дзяржавы агрэсарамі ў дачыненне Польшчы”*.

Міхаіл Людвігавіч вельмі цікава разважае пра розныя гістарычныя падзеі. Наш 9 клас аказвае шэфскую дапамогу ветэрану і мы часта бываем у яго дома разам з класным кіраўніком Васількевічам Уладзімірам Анатольевічам, настаўнікам гісторыі. Міхаіл Людвігавіч і Уладзімір Анатольевіч могуць гадзінамі гутарыць на самыя розныя тэмы. “Чалавек, які нягледзячы на даволі сталы ўзрост, валодае выдатнай памяццю, вельмі аб’ектыўна, абапіраючыся на факты, аналізуе гістарычныя падзеі і мае філасофскі склад розуму, з ім заўсёды цікава” — гэтыя словы класнага кіраўніка найбольш яскрава і поўна характарызуюць асобу нашага шаноўнага ветэрана.

Дзень 22 чэрвеня 1941 г. Міхаіл Людвігавіч застаў, знаходзячыся на вайсковых зборах непадалёку ад в. Мацеўчукі.

“З самай раніцы чуўся глухі гул. Ён то аддаляўся, то набліжаўся і даволі хутка на небе сталі добра бачны сілуэты некалькіх самалётаў. — Гэта нашы, напэўна, пойдучь на пасадку, — выказаў здагадку былы капрал польскай арміі Насовіч, які кіраваў зборамі. І сапраўды, самалёты накіраваліся ў бок Жалудоцкага ваеннага аэрадрома, крыху

знізіліся і нечакана пачалі бамбіць ангары, дзе знаходзілася баявая тэхніка. Клубы чорнага дыма ўзняліся высока ўгору, амаль усе самалёты былі знішчаны. Гэта быў пачатак вайны”*.

У час нямецка-фашысцкай акупацыі Міхаіл Людвігавіч знаходзіўся ў сваёй вёсцы, а ў 1944 г, пасля вызвалення Беларусі ў выніку аперацыі “Баграціён”, быў прызваны ў армію.

“Было гэта ў верасні 1944 г. Нас, хлопцаў з суседніх вёсак, прыкладна чалавек 50, адправілі ў Ліду на зборны пункт. Там раздзялілі на некалькі груп. Неўзабаве я аказаўся ў Беластоку, адкуль навабранцаў размяркоўвалі па вайсковых злучэннях. Я быў напраўлены ў 16-полк пяхоты 6-й дывізіі 1-й арміі польскай (Войска польскага). Без усялякай папярэдняй падрыхтоўкі, нас зусім нявопытных і неабучаных, кінулі на перадавую ў раён Жэшува, што на Карпатах”*.

Гэта было ў кастрычніку 1944 г., калі праходзілі вельмі жорсткія баі на тэрыторыі Польшчы. Фашысты трымаліся за кожны кавалак зямлі, разумеючы, што Польшча — гэта і ёсць тая саломінка, за якую можна было ўхапіцца, каб хоць на нейкі час аддаліць крах.

“Тут, знаходзячыся ў акопах пад пастаянным абстрэлам, калі смерць падпільноўвала на кожным кроку, я сваімі вачыма ўбачыў вайну такой, якая яна ёсць на самай справе. Гэта жудаснае відовішча, якое немагчыма апісаць словамі. Але самае страшнае яшчэ было наперадзе”*.

А наперадзе было не адно наступленне, шмат цяжкіх баёў і чым далей на захад, тым больш яраснае супраціўленне фашыстаў.

“17 студзеня 1945 г. наш полк фарсіраваў раку Віслу, вызваліў гарады Улацлавек і Быдгашч. Памятаю, як на прыстані аднаго з гэтых гарадоў стаялі некалькі барж, напоўненых мяшкамі з цукрам. Мы, паўгалодныя салдаты, накінуліся на гэты цукар быццам воўк на сваю ахвяру, напаўнялі ім кішэні, рэчавыя мяшкі, усе ёмкасці. Я і цяпер вельмі добра помню смак таго цукру”*.

Як сцвярджае Міхаіл Людвігавіч, самыя страшныя баі ішлі на германска-польскай мяжы і ўжо на нямецкай тэрыторыі.

“На ўсё жыццё застаўся ў памяці бой непадалёку ад Познані і не таму, што быў узнагароджаны медалём “За адвагу”, а таму, што тут адбылася сапраўдная крывавае бойня. Мы атрымалі загад узяць стратэгічна важную вышыню. Ніколі не забуду пранізлівага голаса фашысцкага афіцэра, які аддаваў загад адкрываць агонь, як толькі мы падымаліся у атаку. Амаль бесперапыннае стракатанне кулямётаў, дзікія стогны і крыкі параненых, мноства забітых. Памятаю, як прыжымаўся да самай зямлі і маліўся. Хацелася, каб гэта быў кашмарны сон, які рана ці позна, але закончыцца. Наступала цішыня і, здавалася, што гэта сапраўды сон. Але тут гучала каманда “У атаку!” і ўсё пачыналася спачатку. Зноў крык нямецкага афіцэра, ураганны агонь і чарговы танец смерці. У той дзень па тры разы гэтая вышыня пераходзіла з рук у рукі і толькі ноччу, калі прыйшло падмацаванне, нам канчаткова ўдалося ёю авалодаць. У гэтым баі загінула вельмі шмат маіх аднапалчан, сяброў, а я доўгі час знаходзіўся ў стане сапраўднага шоку ад убачанага і перажытага”*.

Вайна — гэта страшная рэч. Яна нясе з сабой смерць, не звяртаючы ўвагу на ўзрост, нацыянальнасць, ці рэлігійную прыналежнасць. Колькі маладых жыццяў яна забрала за чатыры гады, а што сама балюча, за некалькі месяцаў, тыдняў і нават гадзін да Перамогі, якая няўмольна набліжалася. Баі праходзілі ўжо на тэрыторыі Германіі.

“4 сакавіка 1945 г. мы вялі вельмі цяжкі бой каля гарадка Кольбарг. Фашысты адчайна абараніліся, мы наступалі. У час адной з атак, я адчуў страшэнную боль у левым плячы. Прабегшы па інерцыі некалькі метраў наперад, пачаў губляць прытомнасць, а затым наступіў правал у памяці. Ачнуўся я ўжо ў палявым шпіталі ў мястэчку Дойчкроне. Раненне было цяжкае, пуля прайшла праз усё плячо. 20 сакавіка мяне перавезлі ў ваенны шпіталь у польскі горад Быдгашч, дзе я і праходзіў курс лячэння да 22 мая 1945 г.”*

А 9 мая наступіў доўгачаканы Дзень Перамогі ў самай страшнай вайне, вайне, якая яшчэ доўга будзе напамінаць аб сабе на нашай многапакутнай беларускай зямлі.

Пасля дэмабілізацыі з радоў узброеных сіл Міхаіл Людвігавіч вярнуўся дадому, дзе яго чакала мірная стваральная праца. Закончыў Ваўкавыскі зааветэрынарны тэхнікум, працаваў бухгалтарам, галоўным бухгалтарам, загадчыкам некалькіх жывёлагадоўчых ферм. Карыстаўся вялікім аўтарытэтам з боку аднавяскоўцаў, неаднойчы ўзнагароджваўся ганаровымі граматамі за добрасумленную працу.

Сёння Міхаіл Людвігавіч па ранейшаму з намі. Бадзёры, падцягнуты, энергічны, ён з’яўляецца сапраўдным прыкладам для

нас, юнага пакалення. Жыццёвая мудрасць, разважлівасць і вялікая прага да жыцця — гэта не можа не захапляць і радаваць.

“Сучасная моладзь павінна вучыцца на подзвігу дзядоў і прадзедаў, з годнасцю несці сцяг, які мы не згубілі ў самую цяжкую хвіліну і быць дастойнай славы тых, хто са зброяй у руках выратаваў свет ад карычневай чумы, забяспечыўшы мір і спакой на нашай цудоўнай зямлі” — словы, якія павінны дайсці да кожнага маладога чалавека і стаць добрым наказам на шляху да дарослага жыцця.

Толькі некалькі тыдняў аддзяляюць нас ад усенароднага свята. І вельмі хочацца спадзявацца, што гэты светлы дзень заставіць яшчэ раз задумацца кожнага з нас над нашым мінулым, каб правільна зразумець сучаснае і прадухіліць памылкі ў будучым. І зноў мы сустрэнемся з нашым паважаным Міхаілам Людвігавічам, чалавекам з вялікай літары, які заўсёды накіроўвае кожнага з нас толькі на правільны шлях.

Захарэвіч Кацярына,
вучаніца 9 класа
Ашмянцоўскай БШ

**БРАНЦАВІЧ
ЯН
ЯНАВІЧ**

Бранцавіч Ян Янавіч нарадзіўся 3 сакавіка 1920 г. у вёсцы Бранцы Шчучынскага раёна.

У кастрычніку 1944 г. быў прызваны на службу ў 1-ю польскую армію. Удзельнічаў у Вялікай Айчыннай вайне ў складзе 8-га інжынерна-сапёрнага батальёна 1-й Варшаўскай інжынерна-сапёрнай брыгады Войска Польскага. З баямі дайшоў да прадмесцяў Берліна.

За храбрасць, стойкасць і мужнасць, праяўленыя ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, баявымі медалямі “За гераічны штурм і

вызваленне Варшавы”, “За перамогу над Германіяй”, мноствам юбілейных і памятных узнагарод.

Пасля вайны ўвесь час, аж да самага выхаду на заслужаны адпачынак, працаваў у калгасе кавалём.

З успамінаў ветэрана

“Пасля таго як прызваўся ў армію, папаў пад Варшаву, дзе праходзілі вельмі жорсткія і кровапралітныя баі. Прымаў удзел у штурме польскай сталіцы. У абавязкі нашага інжынерна-сапёрнага батальона, дзе я быў сапёрам, уваходзіла арганізацыя пераправы войск. Памятаю, як нарошчвалі лёд на рацэ Вісле. Спачатку падсцілалі салому, затым залівалі яе вадой. І так шмат разоў, пакуль лёд не дасягаў таўшчыні, неабходнай для пераправы тэхнікі.

Пры фарсіраванні ракі Одэр таксама будавалі пераправу, але на гэты раз маставую. Вясной 1945 г. гэтая рака разлілася на 3 км. і мы на працягу цэлага месяца часалі сваі для мастоў. Артымоўвалі па 2 разы ў дзень падзяку ад камандавання за старанную працу.

Закончыў вайну ў Германіі, у 8 км. на поўнач ад Берліна. Наш батальён планавалі накіраваць на Далёкі Усход, але нешта не атрымалася і мы засталіся на нямецкай тэрыторыі. У 1946 г. я быў дэмабілізаваны ў запас”

**ЗДАНОВИЧ
ВЛАДИМИР
АНТОНОВИЧ**

Родился Зданович Владимир Антонович 2 января 1926 года в д.Заброевцы Лидского района. В то время западная беларусь в составе Польши и жизнь в белорусской деревне была тяжелой.

Владимир Антонович успел закончить четыре класса Польской школы, когда пришло долгожданное освобождение.

-Я хорошо запомнил слова командира отряда. Он сказал: "Теперь для всех начнется новая жизнь".

Через несколько месяцев жизнь в деревне действительно стала меняться. В соседней деревне Дикушки снова открылась школа, в которой Владимир Антонович отучился еще два года.

Но мирная жизнь прервалась с началом войны. И на долгих четыре года маленькая белорусская деревня, как и сотни других окунулась в страх и боль. И если бы не надежда на освобождение, вера в победу, пережить это было бы еще тяжелей.

-Для нас это был страшный удар,-вспоминает Владимир Антонович. -В деревне об этом узнали из радиоточки. Она была только в одном доме. Хозяин выбежал на улицу и побежал по деревне, забегая в каждый дом и сообщая

страшную вестъ. Через пятнадцать минут все жители деревни были уже на улице. Шумели, перебивая друг друга. Обсуждали услышанное. Женщины плакали.

Хорошо помню свою маму, как она держалась за отца и тихо всхлипывала.

Через две недели мы увидели первых немцев. Они проехали по деревне в сторону Желудка. Мы все сидели по домам и боялись выходить.

Деревня у нас небольшая, поэтому и в дальнейшем мы видели немцев только тогда когда они проходили мимо, но страх был даже тогда. Некоторые мужики ходили в Лиду, Желудок, Щучин и, возвращаясь, рассказывали о том, что видели и повешенных немцами, и расстрелянных прямо на улицах. Много говорили о том, что увозят молодёжь. Поэтому, когда к деревне приближались немцы, многие, в том числе и я, старались спрятаться.

Во время войны радио в деревне не работало, газет не было, и мы ничего не знали о том, что происходило на фронтах, поэтому приход советских войск в деревню был неожиданным. Сначала даже не поверили своим глазам.

Но это была правда. Великая радость охватила деревню. Солдат поднимали и начинали качать. Обнимали. Целовали. Даже после ухода солдат из деревни возбуждение держало всех вместе. Снова бурно обсуждали события, а женщины плакали, но уже от счастья.

В августе 1944 года восемнадцатилетний Владимир был призван в ряды советской армии. Сразу был зачислен в сорок пятый запасной артиллерийский полк наводчиком самоходной артиллерийской установки. В составе полка Владимир Антонович прошёл трёхмесячные курсы освоения профессии. И все эти три месяца он и его товарищи мечтали о фронте. В свободное время, а из-за напряжённого режима дня его было не очень-то много, молодёжь собиралась поближе к бывалым воинам, которые уже прошли многие вёрсты войны, и с завистью слушали их рассказы.

- Мы ещё не осознавали, - вспоминает ветеран, - что война – это не только геройские поступки, победы. Это – пот, кровь, слёзы, боль и не только физическая, но и душевная, когда видишь сожженные дотла деревни, разрушенные города, не по-детски серьезные глаза детей, потерявших всех, могилы своих товарищей над которыми даже нет времени постоять потому, что надо идти вперед ради жизни.

Впервые мы это поняли, когда нас, молодых солдат, перебросили в октябре 1944 года в семнадцатый отдельный учебно-танковый полк для дальнейшего обучения, который располагался в Бресте. Увиденное по дороге и сам город как бы отрезвили нас. Мы сами увидели последствия войны. Помню, от увиденного всё время наворачивались на глаза слёзы, но мы их не стеснялись.

Война делает людей жестокими, вернее, жёсткими. Но я с этим не совсем согласна. Мне кажется, это сердце как бы разрывается на две части: одна станет и плачет, видя картины войны, а вторая действительно ожесточается, становится каменной. Если бы была только злоба, жестокость и ненависть к

и старые плакали, не стесняясь. Это были слезы радости и слезы печали о тех, кто не дожил до этого счастливого дня. Вдруг прошла всякая усталость, забылись бессонные ночи и пройденные километры.

После взятия Берлина и окончания войны Владимир Антонович был отправлен служить в оккупированном городе. Их часть несла патрульную службу. И, несмотря на то, что Германия капитулировала, но еще на протяжении месяца в Берлине было неспокойно. Почти ежедневно приходили сведения о небольших боях на его улицах.

Мирное население Германии отнеслось к советским солдатам довольно хорошо. И те время от времени помогали им в восстановлении мирной жизни, постепенно контакты были налажены.

В январе 1945 года вместе со своей частью Владимир Антонович был переведен для дальнейшей службы на Дальний Восток в город Биробиджан. И только в апреле 1950 года в возрасте 24-х лет он демобилизовался и вернулся в родные края.

К этому времени восстановленный период в Западной Беларуси еще не закончился, проблем было много, не хватало людей, поэтому Владимиру Антоновичу предложили место инспектора Желудокского пункта сельхозбанка.

Эта работа скоро показала, что шестиклассного образования Владимира Антоновича не хватает, и он, несмотря на возраст, в 1958 году поступает в 7 класс Желудокской средней школы. Таких великовозрастных учеников в то время было много. Война прервала учебу, и необходимо было восстановить пробелы.

Окончив 8 классов в 1959 году Владимир Антонович

фашистам, не было бы памятника советскому солдату с маленькой немецкой девочкой на руках.

А по словам близких Владимира Захарова, он всегда был человеком отзывчивым, добрым и в тоже время настойчивым и упорным.

В феврале 1945 года Владимир Антонович стал командиром самоходной артиллерийской установки и в апреле 1945 года переведён в 65-ый Отдельный Самоходный Артиллерийский Дивизион, который направлялся в действующую армию.

С боями дошли до реки Одер, но главное было ещё впереди. Форсировав реку, советские части остановились в городе Борне. Солдатам даны были лишь одни сутки для отдыха.

Владимир Антонович вспоминает, что очень хотелось спать, но даже разрушенный город таил в себе опасность, поэтому спали по очереди, лёжа здесь же, возле машины, укрывшись плащами. А утром – снова в бой. 65 Дивизион был перебазирован в окрестности Берлина для участия в его штурме.

Две недели шли упорные бои по прорыву обороны Берлина. Немцы хватались за любую возможность удержать свои позиции, оттянуть момент поражения, поэтому город и его окрестности были превращены в непреступную крепость, взять которую было практически невозможно, но советские солдаты это сделали.

Бои шли, не прекращаясь, за каждый дом, каждую улицу. Горело всё, даже камни. Во время одного из боёв погиб весь экипаж САУ, которым командовал Владимир Антонович. Воспоминания об этом до сих пор больно отдаются в сердце ветерана.

- В этот день мы прорвали очередное кольцо обороны и медленно, но упорно двигались к центру. Мой экипаж получил приказ отойти на соседнюю улицу и помочь пехотному взводу уничтожить засевших в одном из домов немцев. Нами приказ был выполнен, но, возвращаясь назад, мы попали в засаду. Машина была обстреляна гранатами и загорелась. Мои товарищи были ранены. Я начал вытаскивать их из горящей машины. Наиболее пострадал Иван, поэтому его я вытащил первым и отнес на безопасное расстояние, но добежать до машины к сожалению уже не успел – она вдруг взорвалась прямо на моих глазах. От полученных ран скончался и Иван...

Через день меня перевели на другую установку, но своих погибших товарищей я помню до сих пор.

Но были и светлые воспоминания о войне. День 9 Мая, я думаю, не забудет никто из переживших эту войну. Владимир Антонович встречал его в Берлине, возле рейхстага.

Вспоминая этот день, он говорит:

- Весть о капитуляции разнеслась мгновенно. Казалось, что все узнали об этом в одну секунду. Подняли невероятный шум. Все кричали, стреляли из оружия в воздух, обнимались друг с другом, со своими знакомыми и незнакомыми. Все вдруг превратились в одну большую семью. И молодые, и

старые плакали, не стесняясь. Это были слезы печали о тех, кто не дожил до этого счастливого дня. Вдруг прошла всякая усталость, зыбылись бессонные ночи и пройденные километры.

После взятия Берлина и окончания войны Владимир Антонович был отправлен служить в оккупированном городе. Их часть несла патрульную службу. И, несмотря на то, что Германия капитулировала, но еще на протяжении месяца в Берлине было неспокойно.

Почти ежедневно приходили сведения о небольших боях на его улицах.

Мирное население Германии отнеслось к советским солдатам довольно хорошо. И те время от времени помогали им в восстановлении мирной жизни, постепенно контакты были налажены.

В январе 1945 года вместе со своей частью Владимир Антонович был переведен для дальнейшей службы на Дальний Восток в город Биробиджан. И только в апреле 1950 года в возрасте 24-х лет он демобилизовался и вернулся в родные края.

К этому времени восстановительный период в Западной Беларуси еще не закончился, проблем было много, не хватало людей, поэтому Владимиру Антоновичу сразу же предложили место инспектора Желудокского пункта сельхозбанка.

Эта работа скоро показала, что шестиклассного образования Владимира Антоновича не хватает, и он, несмотря на возраст, в 1958

году поступает в 7 класс Желудокской средней школы. Таких великовозрастных учеников в то время было много. Война прервала учебу, и необходимо было восстанавливать пробелы.

Окончив 8 классов в 1959 году Владимир Антонович идет работать

Заведующим складом сельскохозяйственной артели. Но в 1960 году он переводится мастером межколхозной строительной организации, где проработал 26 лет. В 1986 году ушел на пенсию.

За время работы Владимир Антонович снискал большое уважение своих товарищей за мастерство, принципиальность, умение выслушать товарища и помочь ему в беде делом и словом.

Хотя сам Владимир Антонович о своей работе говорит неохотно, но с любовью:

- Я выбрал себе самую мирную профессию. Во время войны мне пришлось много разрушать, а вот теперь я строю, возвожу для людей дома, где им будет спокойно и уютно.

За время военной службы Зданович Владимир Антонович получил ряд правительственных наград:

- Орден «Красной звезды»;
- Орден «Отечественной войны II степени»;
- Медаль «За взятие Берлина»;
- Медаль «За Победу под Германией»;
- Благодарность за прорыв обороны Берлина;
- Благодарность за взятие Берлина;
- Юбилейные медали, связанные с юбилейными датами победы в Великой Отечественной войне;
- Юбилейные медали, связанные с юбилейными датами создания Вооруженных сил.

**ПУЗАНКОВА
ЕФРОСИНЬЯ
ВАСИЛЬЕВНА**

Родилась в д.Хотненсицы, Ельнинского района, Смоленской области в 1920 году в семье крестьян. Около Москвы застала война. Устроилась на ткацкую фабрику. Позднее послали на окопы. В 1941 отступали. Мы пошли в военный госпиталь №691. Все войну пробыла Евросинья Васильевна в военном госпитале. Войну окончили в 1944 году. В 1946 году приехала в Желудок. Работала в Желудокской больнице, санитаркой в хирургической отделении.

**ФРЕЙБЕРГ
СОФЬЯ
АНДРЕЕВНА**

Родилась в 1924 году. Ушла на войну в 17 лет. Закончила педагогическое училище. Сражалась в отряде ополченцев села Журовка Белгородской области. Ходила на задания по поручению. Была контужена, лежала в полевом госпитале. В октябре 1945 года вернулась на Родину.

В 1947 году приехала в г.п.Желудок. Работала в Желудокской горпоселковой больнице, санитаркой в детском отделении.

**А Т Р О Щ Е Н К О
Л Ю Б О В Ъ
А Н Д Р Е Е В Н А**

Родилась 25 февраля 1923 года в д.Никольская Чувашской Республики.

В 1942 году ушла на фронт: 163-й дорожно-строительный батальон, Северо-западного фронта. Работала писарем штаба. Закончила войну в 1945 году.

1943г.-Ленинградский фронт.

1944г.-перебросили на первый Украинский фронт д.Шепетовка. Закончила войну в строительном батальоне.

Награждена орденами и медалями.

В 1959 году переехала в г.п.Желудок. Работала бухгалтером в лесничестве.

**САВКО
АЛЕКСЕЙ
ПЕТРОВИЧ**

Родился 9 февраля 1926 года в д.Войканы, Щучинского района в семье крестьян.

11 сентября 1944 года Щучинским РВК призван на военную службу. Попал в действующую армию 1 штурмовая Комсомольская бригада- гранатометчиком. Это второй Белорусский фронт.

Первое боевое крещение получил в Польше. Освобождал многие города: Варшаву, Прагу, Берлин.

До 11 сентября 1948 года служил в действующей армии. Затем был комиссован по болезни. После армии работал в д.Василишки техником связи.

**ГУРЕЦКИЙ
АНТОН
ВИКЕНТЬЕ-
ВИЧ**

Родился 15 августа 1925 года в д.Сутин Пуховичского района Минской области, в семье крестьян.

Война застала его дома, работал по хозяйству. С декабря 1944 года был призван в действующую армию и служил в полевой автоматической хлебопекарне. 21 марта 1945 года под г.Гданьск был ранен и лежал в госпитале, далее был комиссован. После войны приехал в Щучинский район, работал в райвоенкомате.

**ШМУКСТА
БОЛЕСЛАВ
ВИКЕНТЬЕ-
ВИЧ**

Родился 1 мая 1921 года в д.Дубели Щучинского района в семье крестьян. Работал до войны в г.Щучин на хлебопекарне-рабочим. В 1941 году вербовали в Польское Войско, он записался добровольцем и воевал до конца войны. Дошел до Берлина. Пехота-танковая бригада. После войны работал в СПК «Желудокский» строителем.

**ГОДУНОВА
ЕФРОСИНЬЯ
ВАСИЛЬЕВНА**

Родилась 21 мая 1924 года в селе Школьском Глазковского района Тамбовской области. Работала на заводе военного значения в Полтавской области, ст. Яготни. После войны послали в г.Скидель строить завод. После замужества переехала в г.п.Желудок. Работала в райпотребсоюзе продавцом.

Борух Левин

Мирон Мордухович о Борухе Левине:

«..он был очень способный мужик, слесарь высокого класса, ремонтировал оружие, немцы его пощадили. Отец его был директором банка, Шмуель Левин. Борух был хулиганистым парнем, но очень развитый. Во время войны он знал, что его убьют, поэтому он не жил дома, он перебрался в Лиду, в Лидское гетто. Там организовал группу, вооружил ее, и они в 1942 году перешли к партизанам. Он был награжден орденом Красного Знамени, его представили даже к званию Героя Советского Союза, потому что он взорвал там больше 20 эшелонов немецких. Он как раз после войны работал в милиции, потом ушел в Польшу, его хотели посадить, там столько запутанных дел было.. Он расправлялся с полицейскими, он стал начальником милиции, и он их арестовывал, которые спрятались, которые участвовали в расстреле евреев. Он их вылавливал, и расстреливал без суда и следствия, за это его хотели арестовать, когда он узнал, он бежал в Польшу. Те, кто работал на немцев, сидели, конечно, спрятавшись. Раньше евреи прятались - теперь они так прятались, и уходили в другие области, некоторые уходили вместе с армией в Польшу, а в Польше они устраивались все очень прекрасно – он вывозили по несколько возов еврейского добра. В домах остались.. еды, конечно, не было. – мебель, вещи, одежда, все это они растаскивали..»

Архив Ш-120
1977
BORUK LEVIN

Нохум Шифманови о Борухе Левине :

«Вместе со мной ушел Борух Левин. За ним полицейские охотились, он прятался до ухода в лес непрерывно. В отряде Борух стал легендой, спустил под откос 18 эшелонов, командование представило к Герою Советского Союза, но он это звание не получил. После войны Борух Левин уехал в Палестину и прожил там до 1981 г., скончавшись в возрасте 70 лет.»

Яе 750 дзён і начэй

Ядвіга Аўгусцінаўна Лісай добра ведаюць жыхары г.п. Жалудок – як паважаную, аўтарытэтную жанчыну. Многім гараджанам яна запомнілася як вопытны медыцынскі работнік, ведаюць яе і як актыўную ўдзельніцу мастацкай самадзейнасці, а таксама як удзельніца Вялікай Айчыннай вайны.

Так, Я.А. Лісай у ліку тых, хто ў гады ліхалецця не скарыўся, пайшоў змагацца ў партызанскі атрад.

У вайны, кажуць, не жаночы твар. Вайна калечыць лёсы, характары некаторых мужчын, яна ж жанчына, вытрымала, не ачарсцвела нават пасля тых жорсткіх выпрабаванняў, тых 750 дзён і начэй, праведзеных сярод народных мсціўцаў, калі побач быў каварны вораг.

Прайшло з тых суровых саракавых гадоў больш за паўстагоддзя, аднак жанчыне, якой давялося пабачыць шмат чаго ў жыцці, прайсці праз жорсткія выпрабаванні, цяжка ўспамінаць пра гады змагання.

Так склаліся жыццёвыя абставіны, што ў партызанскі атрад яна прыйшла з мужам, у чэрвені сорак другога. Неспакойна было ў яе вёсцы Ліпічанка, неспакойна было і ў суседніх вёсках. Немцы і іх памагатэры зводзілі рахункі з актывістамі, справы не бывалі ўсё большы размах, было прадчуванне, што і ў іх дом могуць наведацца няпрошаныя госці. Таму часта даводзілася начаваць у полі.

Звычайна перад тым, як вярнуцца пасля чарговага начлегу па-за сценамі свайго дому, Ядвіга Лісай рознымі шляхамі прывярала: ці не зрабілі засаду ў іхнім доме?

На гэты раз усё магло здарыцца вельмі кепска. У доме была засада – аб гэтым папярэдзіла суседка. У сваю хату ў той чэрвеньскі дзень сорак другога яна не вярнулася. Некалькі начэй правялі ў сястры ў вёсцы Крупава. Але жыць там доўга нельга было. Таму пераправіліся праз Нёман у Ліпічанскую пушчу, у партызанскі атрад. Перапраўляліся на бярвеннях, з рызыкай для жыцця. Рызыка суправаджала іх і доўгі час пасля той ночы.

Два гады Ядвіга Аўгусцінаўна правяла ў партызанскім атрадзе імя Варашылава брыгады імя Варашылава. Была сувязной, дастаўляла звесткі аб дыслакацыі воражых гарнізонаў, аб руху ваенскіх эшалонаў на ўсход, распаўсюджвала лістоўкі, прыносіла медыкаменты. Удзельнічала і ў аперацыях на чыгунцы. Яе таварышы па зброі – гэта добра вядомыя грамадскі горада і раёна былыя партызанскія кіраўнікі М.М. Белякоў і М.А. Дубакоў.

Шмат разоў, каб выканаць небяспечнае заданне, яна добраахвотна адпраўлялася сама, даводзячы камандзірам, што падыходзіць да гэтай справы лепш, чым мужчына.

— Абую лапці, поспілку на галаву, і ў дарогу, — успамінала жанчына.

У партызанскім атрадзе былі прадстаўнікі розных нацыяналь-

насцей: беларусы, рускія, палякі, яўрэі. Сувязной даводзілася трапляць у складаныя сітуацыі, небяспека падказвала самае неверагоднае выйсце са становішча. Сяброўка Ядвігі Лісай, эстонка Лідзія, аднойчы, толькі пакінула партызанскую зону, як яе спынілі немцы. Здавалася, усё...

На пытанне – "Хто, куды ідзе?" — адказала – "Уцякала ад партызан". Пранесла на гэты раз. Але ж былі і страты.

За два гады давялося вытрымаць тры аблавы. Асабліва небяспечнай, цяжкай аказалася апошняя. Паўтара месяца цягнулася яна. Днём моклі ў вадзе, ноччу выбіраліся на сухое месца. Усё, што можна было, немцы знішчалі.

Пасля вайны Ядвіга Аўгусцінаўна закончыла медыцынскае вучылішча, працавала медыцынскай сястрой. Аб мужнасці партызанскай сувязной сведчаць урадавыя ўзнагароды, і сярод іх – медалі "Партызану 1941 – 1944", "За адвагу", ордэн Айчыннай вайны.

П. ІВАНОЎСКІ.
Фота С. ЯХІМЧЫКА.

Ядвіга 00/3 ліста

Ён абараняў Радзіму

Сяргею Сямёнавічу Зуеўу было усёго дзевятнаццаць, калі прыгнула вайна. Яна неслася па роднай зямлі, сечычы смерць, слёзы і гора. Па павестках і добраахвотна ішлі савецкія людзі на барацьбу з ворагам. Сярод іх быў Сяргей Зуеў.

У ліпені 1941 года ён закончыў Астраханскае стралковае вучылішча і быў накіраван на Заходні фронт. А ўжо ў жніўні камандаваў стралковай ротай у 21-й арміі.

На Чарнігуўскай зьмлі ішоў жорсткі бой, адзін з тых, аб якіх гавораць: не на жыццё, а на смерць. Клубы дыму і пылу засланялі сонца. І свісталі, свісталі кулі. Здавалася, што кожная нацэлена ў цябе. «Не возьмеш», — шаптаў Сяргей. Але раптам ад выбуху бомбы ўзняўся слуп зямлі і, пада-

шчыра, **Савецкая вёска**

2 стар.

тучы, з галавой засьмаў Сяргей і яшчэ некалькіх байцоў.

Так 12 верасня 1941 года С.С. Зуеў трапіў у палон. Дванаццаць доўгіх, падобных на год, дзён прабыў у фашысцкім засценку, на сабе адчуў усе зверствы нацыстаў. А 24 верасня яму удалося ўцячы з чыгуначнага эшалона за станцыяй Гарэдзе. Пасля трохдзённага блукання па лясах прыйшоў у вёску Свідзічы, што на Палышчыне. Тут ужо жылі ў калгаснікаў адзіннаццаць нашых байцоў, якія па розных прычынах аказаліся ў тыле ворага.

Выпадак зьвеў Сяргея і яго таварышаў з адным чалавечкам, Адамам Ігнацічам Карнейчыкам. Той адразу ж паставіў перад хлопцамі пытанне:

— Вы ж камсамольцы! Што збіраецеся далей рабіць, як жыць будзеце?

Байцы расказалі аб сваіх планах, пра гарадае жаданне помсціць ворагу.

— Добрыя вы хлопцы, сапраўдныя арты, — задалена сказаў Карнейчык. — Ды без крылаў! — у роспачі амаль выкрыкнуў Сяргей. — Зброй у нас няма.

— Зброй хопіць на ўсіх, — гэты кароткі адказ абрадаваў і абнадзеў байцоў.

Так быў створан партызанскі атрад імя Чапаева. Народныя месціцы не давалі спакою ворагу. Помсцілі за кожную пядзю роднай зямлі, на якой лілася кроў. У першы ж тыдзень свайго існавання атрад імя Чапаева спаліў

мост на пашы «Бабоўня» — Асповічы». Потым дачэпілі ў паветра фашысцкія эшалоны, чыгуначныя масты. Партызаны рабілі налёты на нямецкія гарнізоны. Гарэда зямля пад нагамі чужыццаў.

Зуеў неаднаразова глядзеў смерці ў вочы, пакуль не звяршылася доўгачаканае — не прыйшла Перамога.

Пасля заканчэння вай-

ны С.С. Зуеў працаваў у Ляхавічах у органах РАУС. Затым доўгі час быў дырэктарам сельскіх школ, апошні час, да выхаду на пенсію — Скрываўскай сярэдняй школы.

Сёння, у радасны і святочны дзень Перамогі, Сяргей Сямёнавіч падзеі баявыя ўзнагароды і выйдзе насустрач свам аднавяскоўцам. І кожны з нас, сустраўшы тэтага беспаспайнага, ніўрымслівага чалавеча на залітай майскім сонцам вуліцы, педумае: «Гэта і ён адваўваў для нас мірны сённяшні дзень, абараняў нашу Радзіму».

Э. ТКАЧУК.

наштанты крэспандэнт.

Г. ЖДАНОВІЧ

Дзень перамогі

Гэты дзень чакалі з нецярпеннем, Як прыход жадаанага цяпла... Май кіпеў навокал беларэньны — Уся зямля палесткава цэла. Слёзы радасці і слёзы болю Апякалі шчокі ў людзей. Колькі дарагіх на полі бою Набліжала гэты светлы дзень. Колькі іх загінула ў змаганні Пад Масквой, пад кручамі Карпат,

Каб свяціла Перамогі ранне І спакоем дыхаў далагляд, Сорак год — як змоўкла кананада, Сорак год — як змоўкла вёрст прайшлі. Дарагое Перамогі свята — Юбілейнай датай на зямлі І няхай не думуюць варяты Атамнаю бурюю пужаць. Выраслі ўнукі тых селдагаў — Баявую славу памнажаць!

вельмі сур'эзнае — прышлося везці байца ў медсанбат. Так і памёр ён на дарозе.

Цяжка ўспамінаць ваеннае ліхалецце. Але я, напеўна, у рувахцы нарадаўдлася — мінулі мяне злыя кулі. На фронце давялося займацца больш лячэбнай работай. І ў 1945-м, калі пераправілі ў Кенігсберг, змагалася не з фашыстамі, а з тыфам.

Як добра, што ад усяго гэтага аддзяляе 40 гадоў, 40 мірных вёсен. Няхай ніколі не паўтарыцца вайна! Няхай вечна будзе мір на планеце!

А. СЯУКО,
удзельніца Валікай Айчынай вайны.

Дзень

У Прагу наш 555-ы орден на Аляксандра Неўскага полк 127 Чысцякоўскай Чырванасцяжнай, ордэна Куцузава стралковай дывізіі фарсіраваным маршам, разам з танкістамі 3-й гвардзейскай арміі, якой камандаваў генерал Рыбалка, прыйшоў з-пад Берліна 8 мая і з ходу ўступіў у бой з гітлераўцамі, якія казалі моцнае супраціўленне. Але наступальны парыв нашых войск быў такой сілы, што немцы не змаглі ўтрымацца на занятых рубяжках і былі выбіты з горада.

Нашы воіны выканалі свой інтэрнацыянальны абавязак, паспелі на дапамогу ў час, не дазвалялі фашыстам падавіць народнае паўстанне.

У вызваленні свайго горада ад ненавісных акупантаў актыўны ўдзел прымаў праксіма паўстанцы. Яны затым яшчэ больш тыдня выгоўлівалі фашыстаў на гарышчак, у каналізацыйных і ліўнёвых калектарах, у падвалах дамоў, куды тыя схаваліся ад адплаты.

Назаўтра, 9 мая, калі нашы воіны дабілі разрозненыя групы фашыстаў за межамі горада, прыйшла доўгачаканая і радасная вестка аб поўнай капітуляцыі фашысцкай Германіі, аб Перамозе!

Што тварылася — цяжка апісаць. У паветра стралялі не толькі з ручной зброі, але і халасцымі зарадамі з гармат. Стаяў сундэльны грохат. Галасоў не было чуваць. Салдаты, афіцеры, мисновыя жахары абдымаліся, цалаваліся. Аднекуль павыліся кветкі, якія жанчыны-чэшкі і дзеці ўручалі нам, вызваліцелям.

З таго дня прайшло 40 гадоў. Але ён ніколі не сагрэцца з памяці.

М. САСНОЎСКІ,
ветэран вайны і працы,
пенсалярны пенсіянер.

Іславу Чабану крыху больш дваццаці. Хлопец як хлопец — вясёлы, працавіты, жыццярадасны. Любіць сінія золкі, агучаныя салаўіным шчоўканнем, і белаленную кіпень майскіх садоў, умее радавацца шуму дажджу і ўсмешкам закаханых. І ценіць ён гэта крыху больш, чым яго аднагодкі. Таму што яму рана давялося не толькі зраза-

Мы тарай аб міры жывём

мець, а на сабе адчуць, што за святло простага чалавечага існавання грэба змагацца, што мір не прыходзіць сам па сабе разам з промнямі ранішняга сонца. Мір быў заваяван нашымі дзедамі 40 гадоў назад, яго адстойваюць і сённяшнія нашчадкі Перамогі.

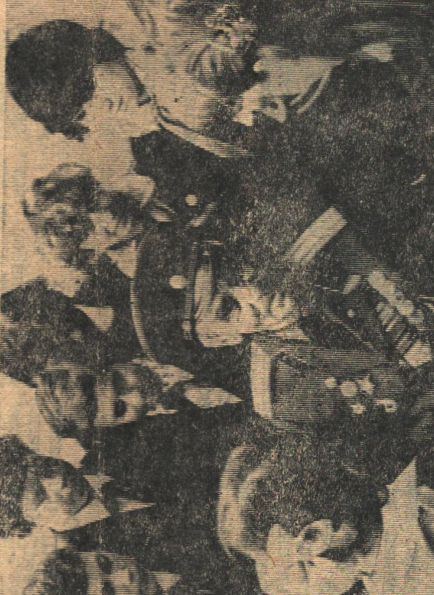
Станіславу Чабану давялося служыць у арміі ў складзе амежаванага кантынгенту савецкіх войск у ДРА.

Афганістан... Гарачая кропка планеты. За рэвалюцыйныя заваявы малядой дэмакратычнай рэспублікі змагацца дзешыя сыны афганскага народа. З гонарам нясуць свой інтэрнацыянальны абавязак і савецкія сал-

Ніколі не згасне ратны подзвіг абаранялі сацыялістычную Радзіму ад гітлераўскага нашествия, выратавалі народы Еўропы ад фашысцкага зняволення. І сёння савецкі народ ушаноўвае мужных франтавікоў і партызан Вялікай Айчыннай вайны, усіх, хто выстаў у гады цяжкіх выпрабаванняў і перамогі.

На здымках (зверху ўніз): ветэраны Вялікай Айчыннай вайны: Іван Ціханавіч Осіпаў, Фёдар Рыгоравіч Лашкевіч; паддалькоўнік у адстаўцы Мікалай Сільвестравіч Літвінаў; сярод піянераў сярэдняй школы імя Валерыя Урублеўскага г.п. Жалудок; удзельнік вызвалення г. Шчучына Васіль Якаўлевіч Парышын; Валяцін Пятровіч Нікульшын, Георгій Піліпавіч Філіпаў.

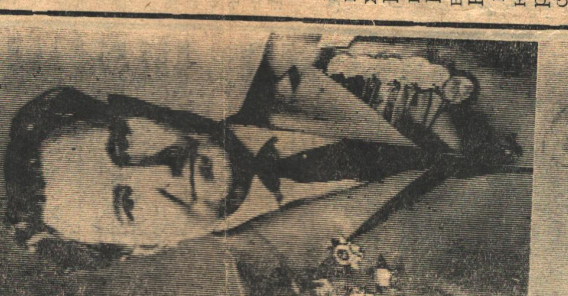
Фота С. ЯХІМЧЫКА.

цудоўны чалавек, — гавораць аб ім таварышы працы.

І, напэўна, быць падругому не можа. Таму што Станіслаў Чабан добра ведае чану сапраўднай дружбы, чану простага чалавечаму шчасцю, якое бачыць і ў напружанасці працоўных будняў, і ў звычайным смеху дзетваў, і ў мірным рокаце тратара на веснавым полі.

Т. СТУПАКЕВІЧ.

Увайны не жаночы твар

Мне было семнаццаць, калі ў 1941 годзе я добраахвотніцай запісалася на фронт. За плячымі — школа і Кіеўскі медыцынскі тэхнікум з так і не здарэнымі з-за вайны выпускнымі экзаменамі. Наперадзе — бясконца доўгая і цяжкая франтавая дарогі ды святая вера ў Перамогу. Без цвёрдай надзеі, што, нягледзячы на ўсё, выстаям, вытрымаем, абаранім, было нельга. Яна дапамагала быць моцнай, не упадаць у роспач, чарпаць новыя сілы. Я, тады яшчэ зусім дзівоча, была цвёрда ўпэўнена, што на фронце вельмі цяжкае мае медыцынскае вяды маладыя рукі, мае гарачае сэрца, поўнае нянавісці да фашыстаў, што і я павінна набыліца Перамогу.

Была фельчарам у артылерыйскім дывізіёне, затым папала ў батальён сувязі, у пяхотны полк. Вязвала на Заходнім, а затым на Паўднёва-Заходнім фронце. Многае дайнося перажыць. Байна ёсць вайна. Яна вельмі далёкая ад рамантыкі. У яе жудасны і агідны твар.

Я ніколі не забуду, як нямецкі гарматы сталі абстрэльваць вёску, дзе размясцілася наша часць. Адзін са снарадаў трапіў у хату, хлопчыку адрава мною і сёння стаяць яго вочы, душы рвуць тыя дзіцячыя стогны, якія чула, перавязваючы малаго.

Кудзі злыя, якія падільваюць нават сэрцы, калі здаецца, што ўсе цеха. Памятаю такі выпадак. Мы стаялі кіламетраў пяць ад лініі фронту. Раптам пачала абстрэльваць варажак аргылерыя. Начальнік штаба толькі высунуўся з бліндажа, каб аддаць нейкае распараджэнне, як асколак упіўся яму ў жывот. Перавяза-

НА ДАРОГАХ ВАЙНЫ

Ваенныя дарогі... Адна з самых цяжкіх, поўныя небяспекі і нечаканасцей. Але, хоць і рэдка, нават яны, гэтыя дарогі, прыносялі радасць сустрач. Многія ветэраны з цэпльнай ўспамінаюць сустраччы на дарогах вайны, вайсковае братэрства, дапамогу.

Адна такая цэпная сустрачка ў час вайны назаўсёды засталася ў памяці партызана, франтавіка, ветэрана Іосіфа Захаравіча Бурака, які пра жывае на вуліцы Героя Савецкага Саюза Батырава ў г.п. Жалудок.

Здарылася гэта ў 1943 годзе. Тады Іосіф Бурак знаходзіўся ў партызанскім атрадзе, і таварышы па зброі паведамілі, што ў суседнім атрадзе, які прыбыў з-за лініі фронту, з самой Масквы, бачылі яго, Іосіфа, старэйшага брата Міхаіла.

Радасная вестка. Але ж, здаралася, і не раз, калі акупанты даведваліся – калі хтосьці з вясцоўцаў ішоў у партызаны, за гэта помсцілі сваёй каманды. Не хопала, каб вёска ведала – два браты Буракі змагаюцца ў партызанах. На сустрачку з братамі паехаў пры першай магчымасці – якраз спартэбіласа везці прадукты маскоўскаму атраду. Сустрэча адбылася.

Калі пачалася вайна, Іосіфу Бураку споўнілася толькі шаснаццаць. Жыў у вёсцы Жораўка Любанскага раёна Мінскай вобласці. У 1942 год-

зе ў бліжэйшых лясах з'явіліся партызаны, яны ўсе часцей і часцей заяўлялі аб сабе сваім актыўным змаганнем. Калі акупацыйныя ўлады зрабілі спробу адправіць юнака ў Германію на прымусовыя работы, ён пайшоў у лес. Неўзабаве знайшоў партызан. Паступова асвойваў партызанскую навуку, ваяваў у партызанскім атрадзе імя Кутузава партызанскай брыгады імя Панамярэнкі. Хадзіў на чыгунку Мазыр – Калінкавічы, з баявымі таварышамі ўзрываў варожыя эшалоны. Даводзілася быць у засадах, наступляць, адыходзіць з баямі, выбірацца з акружэння. Асабліва складанай была сітуацыя ля возера Краснае. Вылучыла тады добрае веданне мясцовасці.

Нарэшце ў ліпені прыйшло вызваленне. Нейкі час быў дома, і вось позва ў Чырвоную Армію. Спачатку палкавая школа пад Смаленскам, дзе на працягу трох месяцаў вучыўся ваяваць, з арыентацыяй на пяхотную часць – там узмацнена вучалі кулямёт.

Пасля вучобы – дарога на захад, часта рухаліся пяхотам. Трапіў маляды баец у 480 полк 152 стралковай дывізіі.

Аднак Іосіф Бурак кулямётчыкам не стаў. Сказалі – будзеш артылерыстам, ужо блізка ля фронту пачаў знаёмства са знакамітай "саракапяткай".

Але і артылерыстам стаць не давялося. Прызначылі сувязістам. Спачатку нёс адказнасць за сувязь паміж камандзірам палка і камандзірам дывізіі. Потым набыў прафесію радыётэлеграфіста.

Ваяваў ва Усходняй Прусіі. Асабліва ўпартыя баі былі за Кёнігсберг. Менавіта пад гэтым горадам атрымаў першую баявую ўзнагароду – медаль "За адвагу". За ёй была другая – "За ўзяцце Кёнігсберга".

А з Усходняй Прусіі яго полк узяў

напрамак на Берлін. Дайшоў ваеннымі дарогамі да Берліна, бачыў рэйхстаг, надпісы на ім. Яшчэ адна медаль "За ўзяцце Берліна" з'явілася ў 20-ці гадовага байца.

А пасля Берліна – дарога на Прагу. Праўда, яго полк ішоў у другім эшалоне. Асноўнымі ўдзельнікамі падзей у Чэхаславакіі сталі тыя, хто ішоў наперадзе.

Аднак у Чэхаславакіі праслужыў тры месяцы. Неўзабаве на грудзях маладога чырвонаармейца з'явіўся яшчэ адзін медаль – "За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941 – 1945 гг."

Хутка з Чэхаславакіі полк адвёлі ў Брэст, потым – у Картуз – Бяроза.

У 1948 годзе Іосіф Бурак дэмабілізаваўся, прыехаў у Жалудок, дзе працаваў інспектарам Ашчаднай касы. Гэтую пасаду займаў да 1961 года. А ў пачатку шасцідзясятых, калі адбылося ўзбуйненне раёна, перайшоў на працу ў лясніцтва. Быў аб'ездчыкам – у той час у лясной гаспадарцы значылася такая пасада, абавязкі яе падобныя да абавязкаў цяперашняга лесатэхніка.

Усяго ў лясніцтве прапрацаваў 26 гадоў. У 1987 годзе пайшоў на заслужаны адпачынак, яму быў ўручаны чыст адзін, мірны медаль – "Ветэран працы".

Іосіф Захаравіч выхаваў двух сыноў, дачку. Нягледзячы на пажаны ўзрост, ён бадзёры, ветэраны пасавета выбралі яго старшынёй савета ветэранаў.

І. ПЯШКО.

Лабажыхы чытачы!

Працягваецца падпіска на "Дзянніцу" на другое паўгоддзе 2004 года.

Падпісная цана:

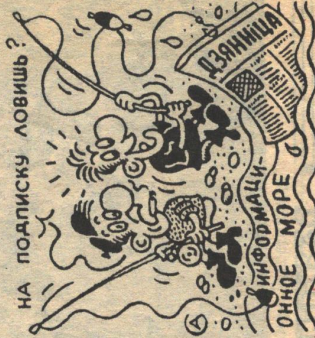
на месяц – 2000 рублёў, на квартал – 6000 рублёў.

Ведамасная падпіска:

на месяц – 5500 рублёў, на квартал – 16500 рублёў.

Заставайцеся

з намі!

1945-1985

Юрій Казіміравіч нават і не спадзяваўся, што яны захаваліся. І калі атрымаў ад пёткі з Гродна вялікі канверт, бадюча зачытваў сэрца. Нямелай рукой ускраў яго і адчуў, што ўжо не можа стрымліваць слёзы. Перад ім былі пісьмы мінулай вайны — чакжоўкля трохвугольнікі. Іх ён пісаў сваім родным чатыры дзесяцігоддзі назад. Пісаў дваццацігадовым юнаком, летучыным, рамантычным, шчыра ўлюбёным у Радзіму. Пісаў у перапынках паміж баямі, пісаў у шпіталі, пісаў, упеўнены ў перамогу і шчасліваю мірную будучыню.

Ён, як і ўсе ў юнацтве, марыў аб стваральнай працы, любімай рабоце, вядымі каханні. І будучыня ўяўлялася яму такой светлай і прыгожай. Але ўсё перакрэсліла вайна. Яна, праклятая, забрала ў студэнта Ленінградскага чыгуначнага інстытута Юрыя Суйкоўскага і яго равенскаў юнацтва, рана пабыла сізвіной скроні. І сталі хлопцы салдатамі...

З успамінаў Ю. К. Суйкоўскага:

У лістападзе 1941 года я быў прызван у рады Чырвонай Арміі. Дзевятнаццацігадовым юнаком у саставе сфарміраванага маршавага батальёна адразу ж папаў у дзейную 22-ю армію пад горад Калінін. Дзякні тэта быў час. Горад Калінін быў захоплен немцамі, на ўдні ад яго днём і ноччу градалі выбухі, да самага тэрміну пунсавела вогнішча. Гітлераўская армія рвалася да Масквы.

І вось уначы 1 снежня 1941 года мы занялі перадавую лінію, змяніўшы стомленых бесперапыннымі баямі таварышаў. Нават цяжка выказаць тая пацупіца, якая валодалі нам! Мы рваліся ў бой. Але загад быў іншы: «Нічым не выдаваць змену войск на перадавой!» 5 снежня нас, камсамольцаў, сабралі на сход і сказаў, што заўтра ранаў наш Калінінскі і Заходні

П А М Я Ц Ъ

Не сумуй, дарагая. Будзе і на нашай вуліцы свята. Цалую моцна-моцна. Юрыя.

А тэта пісьмо адрасавана ўжо ў горад Ош Кіргізкай ССР, куды пераехала сям'я Суйкоўскаў.

«19. VII. 44 года.

Дарагія мамачка, Вікачка і Валечка, цалую моцна-моцна! О, як я сёння рад! Нарэшце, атрымаў цэлых два пісьмы ад вас. Вялікае-вялікае дзякуй, Вікачка...

Дарагія мае, вы не зразумелі сэнс майго папярэдняга пісьма. Там я пісаў, што еду на работу, інакш нельга было напісаць. А на самай справе ехаў на фронт, і вось ужо другі месяц арудую тут. Пакуль усё добра. Адчуваю сябе надарэмна, здароўе выдатнае... Пішыце. Юрыя.

Пасля выздараўлення — зноў на фронт. У саставе 2-га гвардзейскага механізаванага корпуса 2-га Украінскага фронту з баімі прайшоў усю Румынію, Балгарыю, Венгрыю. У 1944 годзе, уздзелчычачы ў аперацыі «Будапешт», падобі чатыры танкі. За мужнасць і гераізм быў узнагароджан ордэнам Чырвонай Зоркі. У адным з баёў раненне ў жывот.

Скупяцца радкі... Ці ж могучы яны раскажаць аб той мужнасці, вытрымцы і гераізме салдата, аб тым болі, фізічным і маральным, які давалася перажыць Юрыю Суйкоўскаму, калі ён знаходзіўся ў шпіталі. Аперацыя... Яшчэ аперацыя. Боць да пацяжнення ў вачах... «2.VII.45 года.

Дзень добры, дарагія мае мамачка, Вікачка і Валечка! Сёння атрымаў два пісьмы ад вас, за што вельмі ўдзячны. Дарагая мамачка, вы дэрэмна думаете, што я не хачу ехаць да вас. Ну навошта гэта? Як толькі выпішуць са шпіталі і як толькі атрымаю рашэнне медкамісіі, адразу тэлеграфую вам, калі дадуць

спажыўсаюза. У 1947 годзе абком партыі накіраваў Юрыя Казіміравіча старшынёй райспажыўсаюза ў Жалудокі раён. З той пары Жалудок стаў яго другой радзімай.

У 1954 годзе Ю.К. Суйкоўскі стаў старшынёй плананай камісіі пры райвыканкоме. На ўсіх

ка! Мама, я пішу ўжо трэцяе пісьмо, а адказу не атрымаваю. Пісаў пісьмы Юрыку, Валі і Музе, але і ад іх адказу не атрымаў. Жыву добра, вучуся. Стаяць морозы. 31 студзеня мы прынялі другую радзімай.

У 1954 годзе Ю.К. Суйкоўскі стаў старшынёй плананай камісіі пры райвыканкоме. На ўсіх